

KONTIOLAHDEN KUNTA

Lehmon rakennetun kulttuuriympäristön selvitys

Lehmon osayleiskaava

Kervinen Minttu

19.12.2016

Sisällysluettelo

1	Työn tarkoitus	1
1.1	Inventointialue	1
1.2	Inventoinnin menetelmät	2
1.3	Suosituksukset tärkeille ja edustaviksi arvioituille kohteille	3
2	Aiemmat inventoinnit	4
2.1	Luonto- ja maisemaselvitys (FCG, 2011)	4
2.2	Joensuun seudun yleiskaavan 2020 kulttuuriympäristöselvitys (Outi Suoranta, 2005)	5
2.3	Elyn tietokanta aiemmin inventoiduista kohteista	7
3	Asutuksen ja maankäytön historia ja sijoittuminen	8
4	Inventoidut rakennukset	9
4.1	Seurapiha	9
4.2	Lehmon koulurakennus	13
4.3	Lepola	17
4.4	Entinen VR:n asuinrakennus Lehmosssa (PURETTU?)	19
4.5	Asemavartijan talo	21
4.6	Entinen kauppa	25
4.7	Työväentalo	27
5	Inventoidut perinteiset pihapiirit	31
5.8	Kaisala	31
5.9	Heramola (RAUNIOITUNUT)	35
5.10	Heikkilä (Kylmäojantie 14)	42
5.11	Laurila	45
5.12	Iisakkila	48
5.13	Peltola	51
5.14	Huotarila	55
5.15	Mutala (Mutalantie 10)	58
5.16	Heikkilä (Mutalantie 2b)	63
5.17	Mutala (Myllytie 7)	67
5.18	Junkkala	71
5.19	Ahola	76
6	Inventoidut jälleenrakennuskauden asuinalueet	81
6.20	Lehmonsuontien alkupää	81
6.21	Lamminranta	84
6.22	Juhola-Renssintien, Pajatien ja Lyhtytien varret	88
6.23	Rapakkokuja ja Nevalantie	91
6.24	Kylmäoja	94

Kervinen Minttu

19.12.2016

6.25 Muita jälleenrakennuskauden kohteita.....	103
7 Lähteet.....	103

LIITTEET:

Liitekartta 1 Rakennetun kulttuuriympäristön arvokkaat kohteet

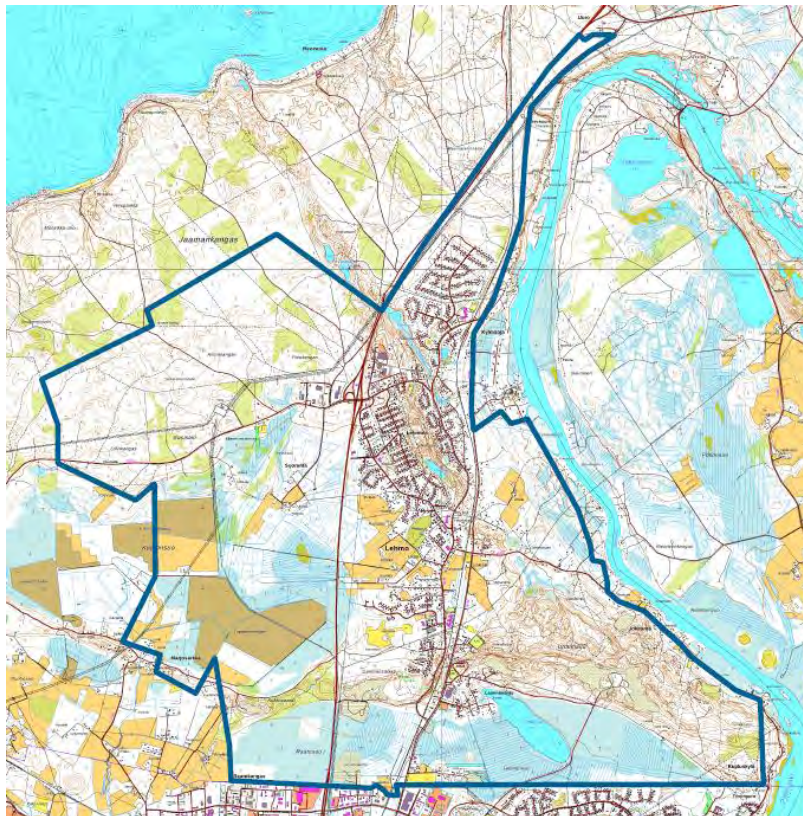
19.12.2016

Lehmon rakennetun kulttuuriympäristön selvitys

1 Työn tarkoitus

Tehtävänä on Lehmon ja Kylmäojan rakennetun ympäristön selvityksen laatiminen tulevaa osayleiskaava-aluetta koskien. Selvityksessä tarkistetaan ja kuvailaan tarkemmin 8 aiemmin inventoitua kohdetta sekä 5 aiemmin inventoitua 1800-luvun pihapiiriä. Lisäksi inventoidaan kolme jälleenrakennuskauden aluetta sekä näiltä enintään 7 yksittäistä arvokasta rakennusta. Rajausta tarkistetaan työn edetessä sekä maastokäynneillä. Selvityksessä arvioidaan inventointikohteet ja annetaan suositukset kaavamääräyksistä. Työ tehdään yleiskaavatyön vaatimalla tasolla. Selvitykseen liittyvän rakennetun kulttuuriympäristön inventoinnin tarkoituksena on, että se kattaa laajuudeltaan ja sisällöltään alueen kaavoitukselle maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämät vaatimukset.

1.1 Inventointialue

Kuva 1. Tarkastelualueen rajaus esitetty sinisellä.

19.12.2016

1.2 Inventoinnin menetelmät

Raportointi suoritetaan täydentäen aikaisempaa selvitystä. Tämän takia työssä on päädytty perinteiseen selvitysraporttimuotoon. Työ on tehty kolmessa vaiheessa:

- lähtötietojen koonti
- analyysi- ja arvottamisvaihe sekä
- yhteenvetovaihe

Aiemman inventoinnin lisäksi osasta kohteista on ollut käytettävissä ELY-keskuksen kokoama tietokanta kohteen rakennuksista, niiden historiasta ja ominaispiirteistä. Tietokannan tiedot perustuvat inventointitietoihin 1980-luvulta ja vuosituhaten vaihteesta. Mahdollisesti arvokkaat kohteet tarkistettiin maastossa. Maastokäynneillä etsittiin myös aiemmin inventoimattomia, mahdollisesti arvokkaita kohteita.

Inventointityön maastossa teki arkkitehti Minttu Kervinen. Maastokäyntien yhteydessä kohteet on pyritty valokuvaamaan ja haastattelemaan kohteista tietäviä henkilöitä.

Arvottamisvaiheessa määriteltiin kohteiden arvot. Kohteita arvioitiin yleiskaavallisella tasolla. Yhteenvetovaiheessa annettiin suositukset kaavamääräyksiksi.

Inventoinnissa tutkittiin 24 kohdetta, joista osa on yksittäisiä rakennuksia, osa pihapiirejä ja osa isompia alueita. Luvussa 4 Inventoidut rakennukset on esitelty 7 julkista rakennusta tai asuinrakennuksen pihapiiriä. Luvussa 5 Inventoidut perinteiset pihapiirit on esitelty 12 perinteistä maatilan pihapiiriä. Osassa kohteista toimii edelleen maatila, osa on muuttunut omakotitalomaisiksi asuinrakennuksiksi, joiden yhteys myös maatalousmaisemaan on katkennut. Luvussa 6 Inventoidut jälleenrakennuskauden asuinalueet on esitelty 5 laajempaa yhtenäistä jälleenrakennuskauden asuinalueita sekä kuvattu tarkastelualueella hajanaisemmin sijaitsevaa jälleenrakennuskauden rakennuskantaa.

Kohteista ja alueista on sanalliset kuvaukset. Sanallisessa kuvauksessa kuvaillaan kohteen kehitystä, kerrotaan sen rakennus- ja korjausvuodet sekä suunnittelijatiedot mikäli nämä ovat tiedossa sekä kuvaillaan kohteen ulkonäköä ja käyttötarkoitusta. Raporttiin on pyritty liittämään kuvia kohteista. Kohteiden arvottamisessa on kiinnitetty huomiota aluekohteen tai rakennuksen arkkitehtonisiin, historiallisiin ja ympäristöllisiin arvoihin. Perusteluissa on keskitytty kaupunkikuvalliseen tai maisemalliseen tarkasteluun työn liittyessä yleiskaavoitustyöhön. Arvottamisessa kokonaisuus on ollut yksityiskohtaisia ominaisuuksia tärkeämpää.

Laissa rakennusperinnön suojelemisesta rakennusten merkittävyyttä arvioidaan rakennushistorian, rakennustaiteen, rakennustekniikan, erityisten ympäristöarvojen tai rakennuksen käytön tai siihen liittyvien tapahtumien kannalta. Nämä kriteerit huomioiden aluekokonaisuuksien ja kohteiden merkittävyyttä on arvioitu seuraavilla perusteilla tässä inventoinnissa:

Rakennushistoriallinen arvo:

Arkkitehtoninen ja rakennustekninen arvo, harvinaisuus, alkuperäisyys ja säilyneisyys, kerroksellisuus

Ympäristöarvo:

Kaupunkikuvallinen tai maisemallinen arvo

Historiallinen arvo:

Historiallinen todistusvoimaisuus

19.12.2016

Kohteisiin liittyvien arvojen perusteella kohteet on jaoteltu kolmeen luokkaan:

1. Arkkitehtonisilta, historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan tavanomainen
2. Arkkitehtonisilta, historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan edustava / paikallisesti merkittävä
3. Arkkitehtonisilta, historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan tärkeä / maakunnallisesti merkittävä

1.3 Suositukset tärkeille ja edustaviksi arvioituille kohteille

Tärkeiksi ja edustaviksi arvioituille alueille ja kohteille on annettu suosituksia suojelumerkinnästä yleiskaavassa. Tässä selvityksessä on esitetty kolmen tasoisia suojelumerkintöjä, jotka on kuvattu alla yleispiirteisesti. Kohdekohtaisissa suosituksissa on lisäksi mainintoja yksittäisten kohteiden erityisesti vaalittavista piirteistä.

1. Suojeltava rakennus tai rakennusryhmä (sr-1). Kohteet säilytetään ja kohteisiin tehtävien korjaus- ja muutostöiden, täydennysrakentamisen ja muiden toimenpiteiden tulee olla sellaisia, että kohteiden rakennus- ja kulttuurihistoriallisesti sekä kyläkuvallisesti arvokas luonne säilyvät. Kohteet ovat julkisia tai yksityisiä rakennuksia tai rakennusryhmiä, joilla on arkkitehtonista, historiallista ja maisemallista arvoa paikallisesti tai maakunnallisesti.
2. Arvokas rakennus tai rakennusryhmä (sr-2). Arvokkaan rakennuskannan säilyminen on suotavaa. Kohteet ovat voimakkaasti korjattuja yksittäisiä rakennuksia tai pihapiirejä joiden yhteys alkuperäiseen maisemaan on saattanut katketa, mutta joilla on edelleen kuitenkin joko arkkitehtonista, historiallista tai maisemallista arvoa paikallisesti.
3. Kyläkuvallisesti arvokas vanhan maatilan pihapiiri (sk-1). Kohteet ovat omaleimaisia ja niiden rakennusperinne on arvokasta. Alueiden arvokasta rakennuskantaa vaalitaan. Perinteisten pihapiirien yhteyttä avoimeen peltomaisemaan tai muuhun kylärakenteeseen vaalitaan. Uudis- ja korjausrakentaminen tulee sopeuttaa kyläkuvaan ja rakennusperinteeseen. Kohteet ovat perinteisiä maalaistalojen pihapiirejä peltomaisemassa tai sen reunalla. Alueilla on arkkitehtonista, historiallista ja maisemallista arvoa paikallisesti.
4. Kyläkuvallisesti arvokas 1900-luvun alun tai jälleenrakennuskauden asuinalue (sk-2). Kohteet ovat omaleimaisia ja niiden rakennusperinne on arvokasta. Alueiden arvokasta rakennuskantaa vaalitaan. Alueiden yhtenäisiä katunäkymiä vaalitaan. Uudis- ja korjausrakentaminen tulee sopeuttaa kyläkuvaan ja rakennusperinteeseen. Kohteet ovat 1900-luvun alun tai jälleenrakennuskauden yhtenäisiä asuinalueita. Alueilla on arkkitehtonista, historiallista ja maisemallista arvoa paikallisesti.

19.12.2016

2 Aiemmat inventoinnit

2.1 Luonto- ja maisemaselvitys (FCG, 2011)

Kontiolahden kunta on teettänyt vuonna 2011 Lehmon osayleiskaavaa varten Luonto- ja maisemaselvityksen (FCG Finnish Consulting Group Oy, 29.4.2011).

Arvokkaiksi kulttuuriympäristöiksi on rajattu seuraavat kohteet:

K1: Kylmäojan kylätien ympäristö

K2: Ahola: myös ympärillä olevat peltoalueet tulisi säästää. Muusta rakennetusta ympäristöstä erillään säilynyt maatila. Maisemallisia arvoja ovat pihapiirin, ympäröivien peltojen ja reunametsien kokonaisuus. Suositus: km.

K3: Heikkilä, Mutala, Huotarila ja Peltola. Perinteisiä maalaispihapiirejä uudemman rakennetun ympäristön reunoilla. Suositus: sk.

K4: Junkkala: ympärillä olevat peltoalueet tulisi säästää. Pellot ja Junkkalan rakennukset ovat maisemallisesti arvokas kohta Vanhan Nurmeksentien varrella. Suositus: km.

K5: Heramo: Autiotila tulisi inventoida ensin, mikäli sen kohdalle on tarkoitus rakentaa uutta. Suositus: sk.

K6: Kaisala ja seurapiha: Kaisalan ja seurapihan välissä olevan ympäristön luonne tulisi säilyttää. Suositus: sk.

Seudullisesti merkittäviksi sr-merkinnällä suojeltaviksi rakennusperintökohteiksi on esitetty:

1. Lehmon koulurakennukset: Puukoulu 1929, kivinen koulurakennus 1950-luvulta
2. Seurapiha: Lehmon seurantalo 1932, hirsipintainen, alkuperäisessä asussa.
3. Kaisala: Entisen Suutelan suurtilan pihapiiri. Asuinrakennus 1920-luvulta, kuisti 1950-luvulta. Kivinavetta 1905, aittoja. Seurantaloa vastapäätä. Kaisala: Punainen mökki 1950, tien varressa koulu-keskusta vastapäätä. Entisen Suutelan suurtilan kulmilla
4. Lepola: Perinteinen mökki 1935, kuusiruutuiset ikkunat, pystyri-moitettu vuoraus vihreäksi maalattu, Suutelan mökin vieressä koulukeskusta vastapäätä
5. Junkkala: Asuinrakennus 1893, vuorattu mineriitilla, hieno tupa. Aitta 1893, navetta 1934, riihi 1930. Pihapiiri maisemallisesti merkittävä tien ja junaradan välissä
6. VR:n asuinrakennus: Radanvarren asuinrakennus 1908, jugendia. Lehmassa Pysäkkitiellä

Paikallisesti merkittäviksi sr-merkinnällä suojeltaviksi rakennusperintökohteiksi on esitetty:

7. Työväentalo: Kylmäojantien varressa. Valmistunut 1924.
8. Asemavartijan talo pihapiireineen: Lehmon asemamiljööstä on jäljellä kulttuurihistoriallisesti merkittävä, 1910-luvulla rakennettu asemavartijan talo pihapiireineen, joka antaa edustavan kuvan varhaisen rautatien luomasta kulttuurimaisemasta. Radan varressa on jäljellä varsinaisen aseman kohdalla mukulakivillä kiivetty laituri.

Selvityksen kohteet 6 ja 8 ilmeisesti viittaavat samaan kiinteistöön Lehmon koulukeskuksen pohjoispuolella.

19.12.2016

2.2 Joensuun seudun yleiskaavan 2020 kulttuuriympäristöselvitys (Outi Suoranta, 2005)

Kulttuuriympäristöselvitys on tehty Joensuun seudun yleiskaavaa 2020 varten taustaselvitykseksi 1.12.2004–30.11.2005. Yleiskaavan tavoitteissa tähdätään kulttuuri- ja luonnonperinnön vaalimiseen seudun vetovoimatekijänä. Tarkoituksena on merkitä kaavaan valtakunnallisesti merkittävät rakennushistorialliset kulttuuriympäristöt, maakuntakaavassa esitetyt kulttuuriympäristön kohteet ja seudullisesti merkittävät kulttuuriympäristöt. Selvityksessä nostetaan esiin Joensuun seudun kunkin kunnan osalta seudullisesti merkittävät rakennushistorialliset kohteet. Lisäksi huomioidaan ja tuodaan esille paikallisesti merkittäviä rakennushistoriallisia kohteita.

Lähdemateriaalina käytetty aineisto on pääosin rakennusinventoinnilla koottua tietoa kuntien vanhasta rakennuskannasta. Suurin osa tiedosta on yhtenäisessä digitaalisesti tallennetussa muodossa Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksen Rakennusperintö kunniaan Pohjois-Karjalassa -hankkeen yhteydessä kehittämässä Access-pohjaisessa tietokannassa. Tämän lisäksi on käytetty mm. Pohjois-Karjalan museon inventointitietoja, etenkin Joensuun kantakaupungin osalta, sekä lähteissä eriteltyjä julkaisemattomia aineistoja ja julkaisuja, mm. kulttuuriympäristöohjelmia ja paikallishistorioita. Lisäksi on tarkasteltu kuntien yleiskaavoja ja osayleiskaavoja. Aineistossa on puutteita, mm. siksi, että kaikissa kunnissa on vielä paljon rakennetun kulttuurihistoriallisen ympäristön kohteita inventoimatta eikä niistä näin ollen ole ollut käytettävissä tietoa. Inventointitiedoissa on kirjavuutta ja epätarkkuuksia, ja aineisto on monilta osin päivittämisen tarpeessa.

Kontiolahden osalta selvityksessä todetaan seuraavaa:

Kontiolahden rakennusinventointi näyttää alueellisesti varsin kattavalta, kohteet sijoittuvat ympäri kuntaa. Kohteiden määrä on suuri, yli 700 kohdetta on tallennettu tietokantaan. Joukosta puuttuvat Pohjois-Karjalan museon Pielisjoki-aineiston erilliset inventointitiedot. Eniten kohteita on inventoitu kirkonkylässä ja keskeisissä taajamissa, esimerkiksi Jakokoskella ja Lehmossa. Osa inventoinneista on kuitenkin pinnallisia kirjauksia, ja monin paikoin tietoja on kerätty uudemmista 1950-80-lukujen asuinrakennuksista mm. Lehmon rekisterikylän alueella. Höytiäisen rannan monia vanhoja huviloita ei ole inventoitu.

Monissa kohteissa rakennushistoriatiedot saattavat puuttua, ja etenkin vanhoista 1980-luvun inventoinneista tietokantaan tallennetut kuvat ovat huonoja, koska ne on skannattu mustavalkoisista pinnakkaisista. Tiedot eivät ole enää ajantasaisia, rakennuksia ja kokonaisia pihapiirejä on saatettu purkaa tai niiden rakennuksia muuttaa erinäköisiksi. Tässä raportissa on kuitenkin valittu mainittaviksi paikallisesti merkittäviä tiloja tietokannassa nyt olevien tietojen pohjalta. Mikäli näiden kohteiden sijaintialueella tehdään kaavoitusta tai muita suunnitelmia, mainittujen tilojen osalta on tehtävä tarkistuksia paikan päällä kun se on ajankohtaista.

Lehmosta ja Kylmäojasta todetaan seuraavaa:

Lehmossa on vanhojen 1800-luvun lopun suurtilojen pihapiirejä jäljellä runsaan sötien jälkeisen rakennuskannan joukossa. Osa niistä on häviämässä. Heramon tilan upea pihapiiri on syytä inventoida. Kylmäojantien varressa on 1920-30-lukujen mansardikattoisia rakennuksia 1950-luvun asutuksen seassa, korjattuina ja muutettuina. Kylmäojan koulukeskuksen vieressä on inventoimatta 1900-luvun alkupuolen jugend-tyyliä edustava pihapiiri, jonka talo vaikuttaa entiseltä VR:n asuinrakennukselta. Heikkilä (186) edustaa 1920-luvun perinteistä pihapiiriä, Turulan (118) 1920-luvun asuinrakennusta jatkettiin sotien jälkeen kaupan tarpeisiin.

19.12.2016

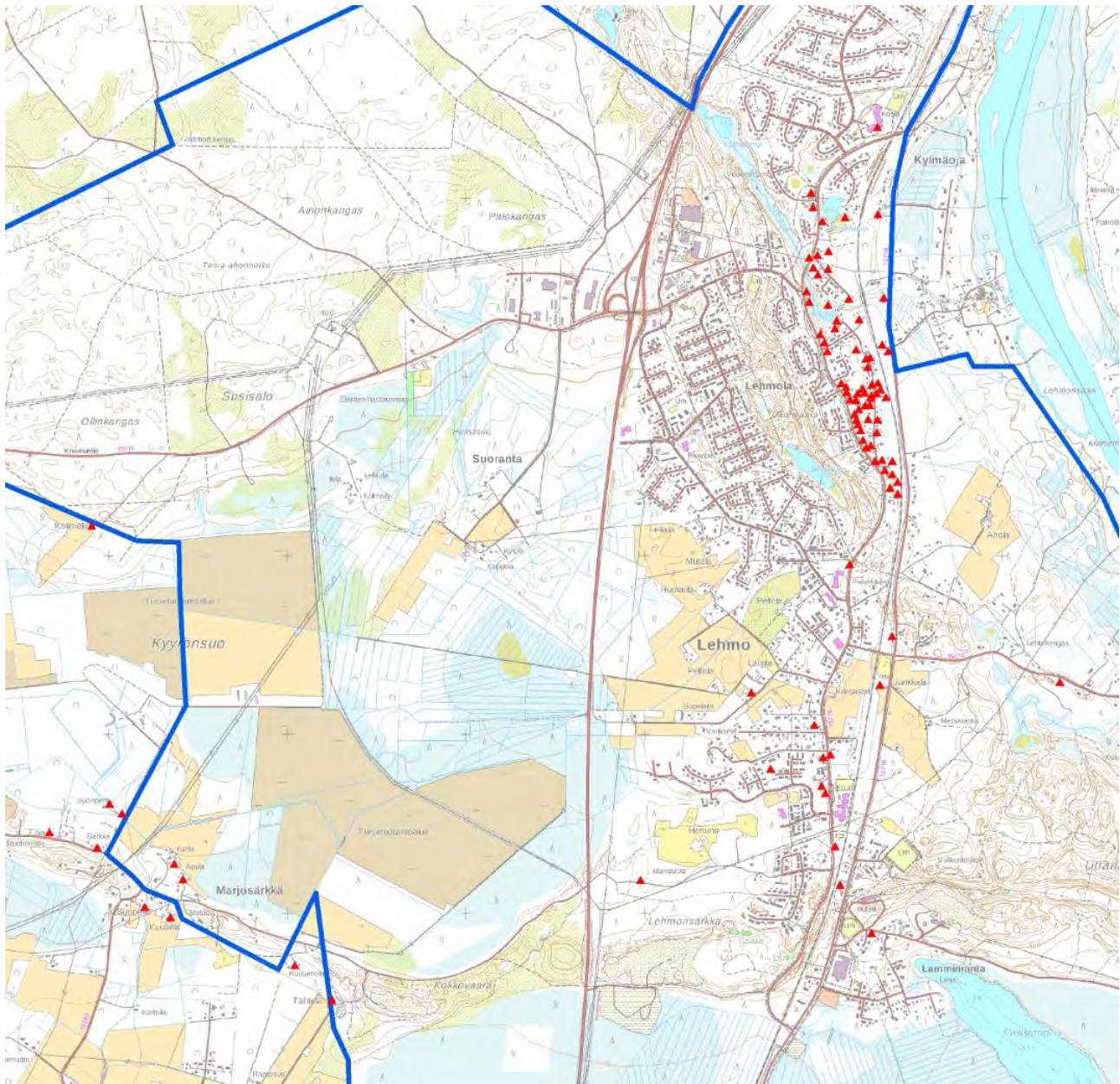
Seudullisesti merkittävät kohteet:

- Lehmon koulurakennukset: Puukoulu 1929, kivinen koulurakennus 1950-luvulta
- Seurapiha 404-195: Lehmon seurantalo 1932, hirsipintainen, kellertävä, alkuperäisessä asussa
- Kaisala 404-194: Entisen Suutelan suurtilan pihapiiri. Asuinrakennus 1920-luvulta, kuisti 1950-luvulta. Kivinavetta 1905, aittoja. Seurantaloa vastapäätä. Kaisala 404-193: Punainen mökki 1950, tien varressa koulukeskusta vastapäätä. Entisen Suutelan suurtilan kulmilla
- Lepola 404-192: Perinteinen mökki 1935, kuusiruutuiset ikkunat, pystyrimoitettu vuoraus vihreäksi maalattu, Suutelan mökin vieressä koulukeskusta vastapäätä
- Junkkala 404-200: Asuinrakennus 1893, vuorattu mineriitilla, hieno tupa. Aitta 1893, navetta 1934, riihi 1930. Pihapiiri maisemallisesti merkittävä tien ja junaradan välissä
- VR:n asuinrakennus 404-188: Radanvarren asuinrakennus 1908, jugendia. Lehmossa Pysäkkiellä

19.12.2016

2.3 Elyn tietokanta aiemmin inventoiduista kohteista

Tätä inventointia varten saatiin käyttöön Pohjois-Karjalan ELY-keskukselta tietokanta aiemmin inventoiduista rakennuksista tarkastelualueella. Tietokanta on koottu Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksen Rakennusperintö kunniaan Pohjois-Karjalassa -hankkeen yhteydessä. Tarkastelualueen kohteet on inventoitu vuonna 1986 ja tallennettu ja päivitetty tietokantaan 2000-luvun alussa. Tietokannan tiedot inventoiduista kohteista ovat melko hajanaisia. Vaikka inventoituja kohteita on runsaasti, osa kohteista on 1900-luvun loppupuolen rakennuksia ja osa selvästi 1900-luvun alun rakennuksista puuttuu inventoinnista. Vuoden 1986 inventointialueen rajauksesta ei ole myöskään tietoa.

Kuva 2. Punaisilla kolmiolla on osoitettu Elyn tietokannan kohteet. Tietokannassa on kohteista tietoa hyvin vaihtelevalla tasolla. Sinisellä tämän selvityksen tarkastelualueen rajaus.

19.12.2016

3 Asutuksen ja maankäytön historia ja sijoittuminen

Ihmisen toiminnan ensimmäiset merkit jäivät Lehmon maaperään noin 8 000 vuotta sitten, mihin viittaa mm. Utranharjun pohjoispuolelta löydetty kivikautinen asuinpaikka. Joensuun pohjoispuolelle muodostui 1650-luvulla Lehmonaho niminen kylä ja ensimmäiset asukkaansa se sai 1670-luvulla. Tätä ennen Lehmonaho oli ollut Liperin lehmonniemeläisten kaskinautinta-alueena. 1600-luvun loppupuolella Lehmassa oli yhdeksän tilaa, joista ensimmäiset, Huotarila ja Hyvärilä, perustettiin 1680-luvun alussa. Rakenteeltaan 1700-luvun Lehmo oli peltoaukeiden ympäröimä, tasamaalle muodostunut parvikylä, joka oli harvinainen Pohjois-Karjalassa. Kylien liepeille viljavimmille maille raivattujen peltöjen ala kasvoi vähitellen. Peltoviljelyyn siirtymistä joudutti metsien vapaan kaskeamisen päättymisen pääosin 1800-luvun alkupuolella toteutetun isonjaon myötä.

Vuonna 1870 alkanut Ristisaaren uitto vaikutti merkittävästi pientilojen syntyseen erityisesti Kylmäojan alueelle 1920-luvun loppupuolella. Samalla koko Lehmon kylän asukasluvu nousi 25 %. Tilojen lukumäärä lisääntyi Ukonharjun länsipuolella, nykyisen Lehmolan alueella ja asutusta alkoi muodostua myös Pielisen-suu-Nurmes -tien varteen, jolloin isonjaon aikainen parvikylä muodostui rivikyläksi. Väestön lisääntymisen myötä Lehmoon saatiin ensimmäinen koulu vuonna 1889 ja uusi kansakoulu rakennettiin 1929.

1910-luvulla rakennettiin rautatietä Joensuusta Nurmekseen. Lehmassa sijaitsi asema ja Kylmäojalla sekä Ristisaareissa olivat seisakkeet. Rautatien tulo aiheutti merkittäviä muutoksia perinteiseen agrariiyhteisöön; radan valmistuminen loi mm. ympärivuotiset yhteydet muualle Suomeen ja vilkastutti merkittävästi elinkeinoelämää lisäämällä esimerkiksi kaupankäyntiä. 1950- ja 1960-lukujen taitteessa tutkimusalueen halki rakennettiin ns. vanha valtatie rautatien itäpuolelle ja 1960-luvun loppupuolella rakennettiin uusi valtatie 18 eli Joensuu-Kajaani -tie hiukan lännemmäksi.

1950-luvulla rakennettiin suuri osa Keski-Lehmon sekä Lamminrannan rakennuskannasta ja Kylmäojalle perustettiin useita uusia tiloja. Maatalouden harjoittaminen Kylmäojan tiloilla kuitenkin vaikeutui vuonna 1956, jolloin Nurmekseen menevä tie rakennettiin silloisen peltoalueen poikki ja asutus erotettiin valtatiellä peltoalueista. Joensuu-Kajaani -tien rakentaminen lännemmäksi 1960-luvun lopulla merkitsi läpikulkuliikenteen siirtymistä pois kyläkeskuksesta ja samalla Lehmo liittyi yhä kiinteämmin Joensuun työssäkäyntialueeksi. Vuonna 1970 aloitettiin kaavoitus Lehmolassa, joka oli tätä ennen ollut pääasiassa metsäalueena. Tämän jälkeen vuosikymmenen lopulla ja 1980-luvun alussa omakoti- ja rivitaloasutus alkoi lisääntyä nopeasti Ukonharjun länsipuolella. Asutuksen keskittymiseen Lehmolan alueelle lienee vaikuttanut eniten maanomistusolosuhteet, sillä kunta omisti tuolloin ko. alueen.

1980-luvulla asutus laajeni edelleenkin Lehmolassa Ruottisenahonkadun molemmin puolin sekä Keski-Lehmossa. Teollisuusalue muodostui Joensuu-Kajaani -tien varteen Ensolantien ja Hietalantien väliin. 1980-luvun puolivälin jälkeen ja 1990-luvulla asutuksen pääkasvusuunta on ollut Ukonharjun itäpuoli Kylmäojalle. Kylmäojan uudisrakentaminen lisääntyi jonkin verran 1980-luvulla ja Keski-Lehmossa on ollut vähäistä täydennysrakentamista jo rakennetuilla alueilla. Viimeisimmäksi uutta asutusta on ohjattu Lehmon koulun länsipuolisille pelloille.

19.12.2016

4 Inventoidut rakennukset

4.1 Seurapiha

Kylmäojantie 2
276-404-21-92

Alkuperäinen käyttö: nuorisoseurantalo
Nykyinen käyttö: nuorisoseurantalo, opetuskäyttö

Rakentamisen ajankohta:
Seurantalo on valmistunut 1913.

Historia:

Kontiolahdella nuorisoseurojen vilkkainta perustamisaikaa oli 1900-luvun ensimmäiset vuodet. Nuorisoseuraliike kuului osana suomalaisuusliikkeeseen ja siihen kuului nuorison sivistäminen. Yhteiskunnallisen ja valtiollisen heräämisen sekä kansakoulun myötä tiedon tarve kasvoi. Yhteiskunta oli käymistilassa ja mm. työväenyhdistyksiä perustettiin innokkaasti. Kontiolahdella nuorisoseuraliikkeeseen osallistui enimmäkseen talonpoikaisnuoriso, vaikka mukaan tavoiteltiin myös tilantonta väestöä ja työväestöä.

Lehmon Nuorisoseura on perustettu vuonna 1904. Alkuun seura kokoontui jäsenien kodeissa. Pian tuli ilmeiseksi tarve omalle seurantalolle. Seurantalolle vuokrattiin tontti Kontiolahden kunnalta vuonna 1912. Seura osti tontin vuonna 1932. Seurantalo rakennettiin heti vuokratulle tontille. Tupaantuliaisia vietettiin elokuussa 1913.

Aluksi taloon rakennettiin juhlasali ja keittiö. Tällöin talo oli L-kirjaimen muotoinen. Vuonna 1928 taloa laajennettiin keittiötä vastaavalla siivellä rakennuksen pohjoispäädyssä. Siipien väli yhdistettiin näyttelijöiden puvustoksi. Nykyisin siipien välissä on eteinen wc-tiloineen. Alun perin talossa on ollut pärekatto ja multiaspenkka, joita on korjailtu useaan otteeseen.

Rakennusta on korjattu useaan otteeseen. 1938 lattiaa ja ulkoseiniä on lämmöneristetty ja pääsisäänkäynti muutettu nykyiselle paikalleen. 1958 sisätiloja on kunnostettu ja lattiat uusittu. 1960 taloon rakennettiin peltikatto. Vuosina 1982 - 84 taloon rakennettiin sähkölämmitys ja ikkunat uusittiin. Samalla sisätiloja, seinä ja ovia uusittiin ja rakennus maalattiin ulkoa.

Vuosina 2002 -2014 taloa on kunnostettu viimeisimmän kerran. peruskorjaussuunnitelma teetettiin Wärtsilän teknisen oppilaitoksen rakennusinsinööriopettajan johtamana. Suunnitelman avulla vanhoja huonokuntoisia rakenteita ja eristyksiä poistettiin. Alkuperäisistä rakenteista on säilytetty välipohja, seinät ja ulkokatto.

Rakennukset:

Nuorisoseurantalo on yksikerroksinen U:n mallinen harjakattoinen hirsirunkoinen rakennus. Julkisivut ovat vaakalaudoitettu ja punamullan sävyiset. Päätykolmiot on vuorattu pystyaukkoitukseksi. 1980-luvulla uusittujen ikkunoiden puitteet ovat tummasävyistä puuta. Nurkkien ja ikkunoiden listoitus on valkoinen. Pohjoisjulkisivun hirsirakennetta on tuettu följareilla ikkunan ympäriltä. 1913 valmistuneen osan perustukset on muurattu luonnonkivistä, laajennusosien valettu betonista.

19.12.2016

Katto on saumapeltiä. Sisäänkäynnille johtaa myöhemmin rakennettu puinen liuska. Tontilla on myös käymälärakennus 1900-luvun loppupuoliskolta.

Kunto: hyvä

Ympäristö:

Nuorisoseurantaloon pohjoispuolella on Lehmon koulu. Vastapäätä nuorisoseuran taloa Kylmäojantien toisella puolen on Kaisalan pihapiiri. Vierestä kulkee vuonna 1910-1911 valmistunut rata Joensuusta Nurmekseen.

Arvot:

Nuorisoseurantalo on arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan rakennusajankohdalle tyypillinen ollen rakennustyyppinä paikallisesti edustava. Rakennukseen tehdyt julkisivukorjaukset kuitenkin heikentävät rakennuksen arkkitehtonista ja rakennusteknistä arvoa. Rakennuksen alkuperäinen ulkoasu ja ominaispiirteet ovat muuttuneet laajennusten ja korjausten yhteydessä. Alkuperäinen rakennusmassa on edelleen hahmotettavissa, mutta julkisivujen alkuperäinen ilme ei enää hahmotu. Rakennus on historiallisesti kerroksellinen. Rakennukseen tehdyt muutokset ovat kuitenkin tunnistettavia ja ilmentävät pääosin omaa aikaansa.

Nuorisoseurantalo on kyläkuvallisesti tärkeällä paikalla Kylmäojantien varrella ja vastapäätä Kaisalaa. Rakennus on osa paikan henkeä.

Nuorisoseurantalo ilmentää 1900-luvun alkuvuosien suomalaisuusliikettä ja yleistä kansanvalistusharrastusta, jotka vaikuttivat myös nuorison sivistämiseen tähtäävien nuorisoseurojen perustamiseen.

Suosituks:

Joensuun seudun yleiskaavan 2020 kulttuuriympäristöselvityksessä kohde on arvioitu seudullisesti merkittäväksi.

Kohde on arkkitehtonisilta ja etenkin historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan edustava ja paikallisesti merkittävä. Kohde suositellaan osoittamaan yleiskaavassa suojeltavana rakennuksena tai rakennusryhmänä (sr-1). Seuratalo on säilytettävä ja mahdollisten korjaus- ja muutostöiden, käyttötarkoituksen muutosten tai muiden alueella tehtävien toimenpiteiden tulee olla sellaisia, että alueen rakennus- ja kulttuurihistoriallisesti sekä kyläkuvallisesti arvokas luonne säilyy.

Lähteet:

Elyn tietokanta

Lehmon Nuorisoseuran talon "Seurapihan" historiaa. 2014. Internetsivu. Lainattu 23.11.2016. <http://www.lehmonnuorisoseura.fi/historiaa>.

Liisa Ryyppö: Kontiolahden historia 1870-1970. Kontiolahden kunta 1984.

Outi Suoranta (2005): Kulttuuriympäristöselvitys Eno, Joensuu, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi, Pyhäselkä. Joensuun seudun yleiskaava. Tekninen vi-rasto, kaavoitus.

19.12.2016

Kuva 3. Nuorisoseurantalons Kylmäojantien puoleinen julkisivu ja eteläpääty.

Kuva 4. Ikkunat on uusittu 1980-luvulla.

19.12.2016

Kuva 5. Nuorisoseurantalons itäjulkisivu. etualalla näkyy alkuperäinen keittiösiipi. Sisäänkäynti on vuonna 1928 rakennetussa siivessä. Sisäänkäynti muutettiin kyseiselle paikalle vuoden 1938 muutostöiden yhteydessä. Laajennusosan perustus on betonia.

Kuva 6. Nuorisoseurantalons pohjoisjulkisivu ja sisäänkäynti. Alkuperäisen osan perustus on muurattu kivistä, laajennusosan valettu betonista. Ovi on 1980-luvulta.

19.12.2016

4.2 Lehmon koulurakennus

Kylmäojantie 6
276-404-21-141

Alkuperäinen käyttö: koulu
Nykyinen käyttö: koulu

Rakentamisen ajankohta:

Puukoulu on vuodelta 1929 ja kivinen kansakoulurakennus 1950-luvulta, useita laajennuksia, joista viimeisin 2011. Peruskorjaus 2011.

Historia:

Vuoden 1866 kansakouluasetuksella pyrittiin erottamaan kansanopetus kirkon hallinnosta ja siirtämään se kuntien hallintaan. Asetus ei kuitenkaan vielä pakottanut kuntia perustamaan kouluja. Vuoden 1898 piirijakoasetus velvoitti kunnat jakamaan alueensa koulupiireihin niin, että kaikilla lapsilla oli mahdollisuus käydä koulua. Kontiolahdella ensimmäinen kansakoulu perustettiin Utraan jo vuonna 1861. Se oli Utran tehtaiden ylläpitämä ns. tehtaankoulu työläisten lapsille. Lehmon kansakoulu on perustettu 1889.

Koulun varhaisimmat rakennukset eivät ole säilyneet nykypäivään asti. Koulutontilla on puinen kansakoulurakennus vuodelta 1929. Uusi kivinen koulurakennus opettajien asuntoloineen rakennettiin 1950-luvulla oppilasmäärän lisääntyttä merkittävästi siirtoväen asuttamisen ja suurten ikäluokkien takia. Tämän jälkeen koulua on laajennettu useaan otteeseen.

Rakennukset:

Puinen kansakoulurakennus on vuodelta 1929. Puukoulu on puolitoistakerroksinen hirsirakenteinen rakennus. Julkisivut on vuorattu pystyrimalautoituksella ja maalattu vaalean keltaiseksi. Alkuperäiset koristeelliset ikkunanpuitteet on maalattu valkoiseksi. Maantasokerroksen ikkunoissa on 6 tai 4 ruutua. Lähes kaikkien ikkunoiden välistä hirsirakennetta on tuettu följareilla. Harjakatto on uusittu pu-nasävyiseksi tiilipintaa muistuttavaksi peltikatoksi. Rakennuksen eteläpäädyssä on sisäänkäyntikuisti. Kuistilla ei ole ikkunoita.

Kivinen kansakoulurakennus on 1950-luvulta. Kivikoulussa on kahden kerroksen lisäksi osin maanpäällinen kellarikerros ja ullakkokerros. Itäpäädyssä on opettajien asuntolasiipi, jonka ullakkokerros on hieman matalampi kuin kouluosan. Julkisivut on rapattu vaalean keltaiseksi. Kouluosan maantasokerroksen ikkunat ovat pystysuunnassa hieman korkeammat kuin leveyssuunnassa ja jaettu pystypuilla kolmeen osaan. Yläkerroksen ikkunat ovat pienemmät ja jaettu yhdellä pystypuulla. Asuntolaosan ikkunat on jaettu pystypuilla kolmeen osaan ja ne ovat muodoltaan vaakasuuntaiset. Rakennuksessa on harjakatto. Koulun pääsisäänkäynti on ollut keskellä rakennuksen pitkää pohjoisjulkisivua. Kivikoululle on tehty mittava peruskorjaus vuosina 2010-11. Tällöin on uusittu vesikatto, ikkunat ja ovet sekä putkisto ja ilmanvaihtojärjestelmä.

Koulua on ilmeisesti laajennettu jo 1950- ja 1960-lukujen vaihteen tietämällä alkuperäisen kivikoulun itäpuolelle samantapaisella rakennusmassalla sekä eteläpuoleisella lisäsiivellä. Ikkunat ovat hieman isommat ja jaettu vaakasuunnassa kahteen osaan. Liitoskohtaa on korostettu pienellä sisäänvedolla. Nauhamaiset ik-

19.12.2016

---

kunat ja niiden välien korostaminen tiilipinnalla luovat ruudukkomaisen vaikutelman ajalle tyypilliseen tapaan.

Koulua on myöhemminkin laajennettu useaan otteeseen alkuperäisen kivikoulun pohjois- ja eteläpuolelle. Tuorein laajennus on vuodelta 2011.

Kunto: hyvä

Ympäristö:

Alkujaan koulu on sijainnut peltoaukean keskellä. Vierestä kulkee vuonna 1910-1911 valmistunut rata Joensuusta Nurmekseen. Koulun vieressä on nuorisoseurantalalo 1910-luvulta sekä vaatimatonta rakennuskantaa 1900-luvun alkupuolelta. Lähellä on myös Kaisalan pihapiiri. 2000-luvulla entinen peltoaukea koulun länsipuolella on rakennettu umpeen.

Arvot:

Koulukompleksin osat ovat arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan rakennusajankohdilleen tyypillisiä. Rakennustyyppinä koulu on paikallisesti edustava. Puukoulu on säilynyt ulkoasultaan ja ominaispiirteiltään lähes alkuperäisenä, kivikoulun ulkoasu on jonkin verran muuttunut laajennosten yhteydessä mutta alkuperäinen ulkoasu on edelleen tunnistettavissa. Koulukompleksi on historiallisesti kerroksellinen. Koulun eri vaiheet ovat hyvin luettavissa ja ilmentävät omaa aikaansa.

Koulukompleksi ja erityisesti puukoulu ovat kyläkuvallisesti tärkeät ja osa paikan henkeä.

Koulukompleksi laajennuksineen ilmentää edustavasti kansakoululaitoksen ja peruskoulun kehitystä ja oppilasmäärien lisääntymistä II maailman sodan jälkeen siirtoväen asuttamisen ja hieman myöhemmin suurten ikäluokkien myötä.

Suosituks:

Joensuun seudun yleiskaavan 2020 kulttuuriympäristöselvityksessä kohde on arvioitu seudullisesti merkittäväksi.

Kohde on arkkitehtonisilta, historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan edustava ja paikallisesti merkittävä. Kohde suositellaan osoittamaan yleiskaavassa suojeltavana rakennuksena tai rakennusryhmänä (sr-1). Kohteen arvokas rakennuskanta on säilytettävä ja mahdollisten korjaus- ja muutostöiden, täydennysrakentamisen, käyttötarkoituksen muutosten tai muiden alueella tehtävien toimenpiteiden tulee olla sellaisia, että alueen rakennus- ja kulttuurihistoriallisesti sekä kyläkuvallisesti arvokas luonne säilyy.

19.12.2016

Lähteet:

Lehmon koulu. Internetsivu. Lainattu 23.11.2016.
<http://www.kontiolahti.fi/lehmonkoulu>.

Liisa Ryyppö: Kontiolahden historia 1870-1970. Kontiolahden kunta 1984.

Sisäilmaongelmainen Lehmon koulu uudistuu. Internetsivu. Lainattu 23.11.2016.
<http://yle.fi/uutiset/3-6149464>.

Outi Suoranta (2005): Kulttuuriympäristöselvitys Eno, Joensuu, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi, Pyhäselkä. Joensuun seudun yleiskaava. Tekninen vi-rasto, kaavoitus.

Kuva 7. Ilmakuva koulukompleksista. Edessä vasemmalla puukoulu, keskellä kivisen kansakoulun opettajien asuntolasiipi ja sen takana kouluosa. Laajennukset sijoittuvat kivisen kansakoulun molemmille puolille. Kuvalähde: Kontiolahden kaupunki.

19.12.2016

Kuva 8. Vanha puukoulu.

Kuva 9. Vasemmalla puukoulu, keskellä kivisen kansakoulun opettajien asuntolasiipi. Kivikoulun alkuperäinen kouluosa jää kuusen taakse. Opettajien asuntolasiiven takana on laajennusosa 2000-luvulta.

19.12.2016

4.3 Lepola

Kylmäojantie 9
276-404-10-28

Alkuperäinen käyttö: asuinrakennus
Nykyinen käyttö: asuinrakennus

Rakentamisen ajankohta:

Päärakennus vuosilta 1934-35 ja piharakennus vuodelta 1958.

Historia:

Perinteinen mökki 1930-luvulta. Pihalla on ollut kellari ja sauna 1930-luvulta. Nämä on ilmeisesti purettu. 1950-luvun piharakennus on käytössä edelleen. Rakennus on asuttu.

1870-luvulla alkanut Ristisaaren uitto on vaikuttanut Kylmäojan kylärakenteen synnyn lisäksi myös Lehmon asutuksen tiivistymiseen, kun työläiset hakeutuivat asumaan lähelle työpaikkaansa. Asutus tiivistyi etenkin 1930-luvulla, jolloin Ristisaarella työskenteli parhaimmillaan noin 700 miestä. Lepola on rakennettu näihin aikoihin. Ei ole tiedossa, onko mökin ensimmäinen asukas ollut töissä nimenomaan Ristisaarella.

Rakennukset:

L-mallinen jyrkkäkattoinen, puolitoistakerroksinen mökki on vuodelta 1935. Hirsirunkoisessa mökissä on vaalean kellertävä vaakalaudoitus, sokkeli on betonia. Katto on tummaa kattohuopaa. Listat ja puitteet ovat valkoiset. Ikkunat ovat T-mallia, joiden alaosat on jaettu vaakasuuntaisella listalla kahteen osaan ja yläosa kolmeen osaan. Rakennus on maalattu ja kate on uusittu vuoden 1986 inventoinnin jälkeen.

Kunto: hyvä

Ympäristö:

Vieressä on Kaisalan (Suutelan) mökki. Mökki on sijainnut peltoaukean laidalla Kylmäojantien varrella. Peltoaukea on rakennettu umpeen 2000-luvulla. Vastapäätä kohdetta on Lehmon koulu.

Arvot:

Mökki on ajankohdalle arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan tyypillinen. Mökki on rakennustyyppinä paikallisesti edustava, joskin edustavuutta heikentää alkuperäisten piharakennusten purkaminen. Päärakennuksen alkuperäinen ulkoasu on jonkin verran muuttunut, mutta ominaispiirteet ovat edelleen tunnistettavat. Rakennukseen tehdyt muutokset ovat vaikeasti havaittavissa.

Kyläkuvallisesti mökki on osa samaa kokonaisuutta kuin koulu, Seurapiha, Kaisala ja siihen kuulunut mökki naapurissa sekä Heikkilä ja entinen kauppa. Yhteys peltomaisemaan on katkennut.

Viereisen Kaisalan (Suutelan) mökin kanssa Lepola kertoo 1900-luvun alkupuoliskon mökkiasutuksesta Lehmassa.

19.12.2016

Suosituksset:

Joensuun seudun yleiskaavan 2020 kulttuuriympäristöselvityksessä kohde on arvioitu seudullisesti merkittäväksi.

Kohde on arkkitehtonisilta, historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan edustava ja paikallisesti merkittävä. Kohde suositellaan osoittamaan yleiskaavassa suojeltavana rakennuksena tai rakennusryhmänä (sr-1). Päärakennus on säilytettävä ja mahdollisten korjaus- ja muutostöiden, käyttötarkoituksen muutosten tai muiden alueella tehtävien toimenpiteiden tulee olla sellaisia, että alueen rakennus- ja kulttuurihistoriallisesti sekä kyläkuvallisesti arvokas luonne säilyy.

Lähteet:

Elyn tietokanta

Outi Suoranta (2005): Kulttuuriympäristöselvitys Eno, Joensuu, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi, Pyhäselkä. Joensuun seudun yleiskaava. Tekninen viirasto, kaavoitus.

Kuva 10. Lepolan mökin länsijulkisivu ja piharakennus.

19.12.2016

4.4 Entinen VR:n asuinrakennus Lehmossa (PURETTU?)

Vanha Nurmeksentie 21
276-404-21-94

Alkuperäinen käyttö: VR:n asuinrakennus
Nykyinen käyttö: korvattu pienteollisuusrakennuksilla

Rakentamisen ajankohta:
Kiinteistön rakennukset ovat vuosituhannen vaihteesta.

Historia:

Elyn tietokannan mukaan paikalla on sijainnut VR:n henkilökunnan asuinrakennus. Tietokannan kiinteistötunnus saattaa kuitenkin olla virheellinen. Kohteen kuvauksen perusteella kohdekortti saattaa viitata jugend-tyyliseen pihapiiriin radan toisella puolella entisen seisakkeen kohdalla. Tämä asemavartijan talo on esitelty tässä inventoinnissa numerolla 5.

Rautatien varrelle rakennettiin VR:n henkilökunnalle asuinrakennuksia. Elyn tietokannan mukaan kyseiselle kiinteistölle valmistui 1908 jugendtyyppinen asuinrakennus piharakennuksineen, joihin on kuulunut mm. navetta. Rakennuksessa on asunut konduktöörejä, ratavartijoita ja vaihdemiehiä. Ratavartijoiden asunnot sijoitettiin radan varrelle, muttei kuitenkaan asemille. Maaherra Uki Voutilainen on ollut Lehmon asemalla asemamiehenä.

VR on ilmeisesti luopunut tontista 2000-luvun vaihteessa ja jugend-rakennukset on purettu. Nykyisin paikalla on pienteollisuushalleja.

Rakennukset:

Kiinteistöllä sijaitsee kaksi teollisuushallia 2000-luvun vaihteesta. Yksikerroksisten rakennusten julkisivut ovat tummanvihreätä profiilipeltiä ja niillä on punaiset pelttikatot.

Kunto: hyvä

Ympäristö:

Rakennukset ovat radan ja Vanhan Nurmeksentien välissä. Kylmäojantie on ennen ylittänyt radan rakennusten pohjoispuolelta. Nyt yhteys on suljettu. Vastapäätä on entinen motelli, jossa toimii nyt Hoitokoti Virkkula.

Arvot:

Pienteollisuusrakennukset ovat varsin tavanomaisia ja uusia, eikä niillä ole rakennushistoriallista arvoa, ympäristöarvoa tai historiallista arvoa.

Suosituks:

Kohde ei tarvitse suojelumerkintää.

Lähteet:

Elyn tietokanta

19.12.2016

Kuva 11. Kiinteistöllä sijaitsee kaksi pienteollisuushallia.

19.12.2016

4.5 Asemavartijan talo

Pysäkkitie 8
276-404-21-132

Alkuperäinen käyttö: asemavartijan talo
Nykyinen käyttö: asuinrakennus

Rakentamisen ajankohta:
Noin 1910

Historia:

Rautatien varrelle rakennettiin VR:n henkilökunnalle asuinrakennuksia. Asemien yhteydessä oli asemavartijan asuintalo. Joensuu- Kontiomäki –rataosuudella on Thure Hellströmin suunnittelemia jugend-asemia. Lehmon asema oli tyypiltään pienin, keskiosaltaan avoin pysäkkirakennus. Tyypipiirustus on päivätty vuodelle 1907. Lehmon asemarakennus on valmistunut 1910, keskiosa on rakennettu umpeen Hellströmin piirustusten mukaan 1939. Asemarakennus on purettu 1970-luvun alussa. Luultavasti myös asemavartijan talo on Hellströmin suunnittelema.

Henkilöliikenne Joensuu-Kontiomäki –rataosuudella on lopetettu vuonna 1993. Joensuu-Nurmes -välillä kulkee kaksi taajamajunaa päivittäin. Lehmassa henkilöliikenne on lopetettu jo 1960-luvulla.

Kuva 12. Lehmon asemarakennus. Kuvalähde:
<http://www.mikanhuone.com/lehmo.jpg>

Elyn tietokannan kohde "Lehmo, VR:n asuinrakennus" saattaa viitata tähän kohteeseen, vaikka kiinteistönumero ja paikkatieto osoittavatkin osoitteeseen Vanha Nurmeksentie 21. Päärakennuksen alkuperäisen käyttötarkoituksen todetaan olleen asemarakennus. Tietokannan **mukaan (inventointi 1984, päivitys 2002):** " V. 1908 rakensi VR henkilökunnalleen nämä kaikki asemarakennukset. VR omistaa vielä rakennukset, mutta on niistä luopumassa. Vuokralaisella on etuosto-oikeus. Nykyinen vuokralainen aikoo ostaa rakennukset. Navettarakennus aiotaan purkaa. Jälkeenpäin asuinrakennukseen on vedetty vesijohdot ja rakennettu sisäsauna. Huoneet ovat VR:n suunnittelemaa korkeaa mallia, 3,2 m. Isompaa remonttia omistajilla ei ole tarkoitus tehdä. VR:llä on kyllä tarkat piirustukset ja uudet luonokset remonttia varten. Sisältä as.rakennusta on jo jonkin verran remontoitu. Asuinrakennus on suunniteltu alun perin kahden perheen käyttöön. Rakennuksessa on asunut konduktööri, asemanhoitaja ja postinhoitaja. Pihapiiriin kuuluu asuinrakennuksen lisäksi kellari, autotalli, liiteri, ja sauna. Pihaan on istutettu aikoinaan lehtikuusia, koivuja, pihlajia, tuomia ja leppiä sekä sireenipensaita. Si-

19.12.2016

---

jainti vanhan Lehmon keskiosassa radan varrella. Nätti puistomainen piha. Run-saslajinen puusto. Epävarma tulevaisuus. Ei nähtävästi sisälly VR:n rakennusten kunnostusohjelmaan.”

Rakennukset:

VR:n henkilökunnan jugend-tyylinen asuinrakennus on noin vuodelta 1910. Rakennus on puolitoistakerroksinen, hirsirunkoinen ja aumakattoinen rakennus. Julkisivujen alaosat on vuorattu vaakapaneeleilla ja yläosat pystylaudoituksella. Seinien väri on ruskean keltainen. Listat ovat ruskeita. Ikkunan puitteet ovat valkoiset. Ikkunoita on useaa eri tyyppiä, esim. kuistin ikkunat ovat pystyikkunoita, joiden alaosassa on yksi iso valoaukko ja yläosa on jaettu neljään ruutuun. Muut ikkunat on vastaavalla tavalla jaettu useisiin erikokoisiin ruutuihin. Aumakatto on tummasävyistä kattohuopaa. Perustukset ovat lohkottua kiveä.

Pihalla on päärakennuksen eteläpuolella vanha tiilirakenteinen maakellari. Päärakennuksen lounaispuolelta on purettu joku alkuperäisistä piharakennuksista. Lohkokiviset perustukset ovat jäljellä ja paikalla on koira-aitaus. Lisäksi pihapiirissä on kaksi vanhaa piharakennusta. Pohjoisempi näistä on hirsipintainen sauna ja lähempänä päärakennusta on aitta. Kumpikin on maalattu keltamullalla. Saunan keltamultaus on huonossa kunnossa.

Kunto: päärakennuksen hyvä, piharakennusten kohtalainen

Ympäristö:

Vieressä kulkee vuonna 1910 valmistunut rata Joensuusta Nurmekseen. Kohteen eteläpuolella on Lehmon koulu. Pysäkkien alkupäässä on Heikkilän tilan päärakennus 1920-luvulta. Osa tilan pelloista on metsitetty vuosituhannen vaihteessa päärakennuksen ja asemavartijan talon välistä, osa pelloista on umpeen kasvavaa niittyä. Niityllä on vielä pystyssä ladot. Asemavartijan talo näkyy lehdettömään aikaan niityn yli koulun urheilukentälle ja Kylmäojantielle.

Arvot:

Asemavartijan talo piharakennuksineen on arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan 1910-luvun kansallisromantiikkaa ja rautatierakentamista hyvin edustava kokonaisuus. Kokonaisuus on sikäli harvinainen, että se on säilynyt pääpiirteisään ulkoasultaan ja ominaispiirteiltään alkuperäisenä, vain yksi piharakennuksista on purettu. Kokonaisuus on nykyisin yksityisessä omistuksessa ja päärakennuksessa asutaan. Kokonaisuuteen tehdyt muutokset ovat vähäisiä, joten kohteen ei voi katsoa olevan kerroksellinen.

Kohde on kyläkuvallisesti ja maisemallisesti tärkeä ja maamerkkimäinen. Kylmäojantien suunnalta katsoen kohde on jäämässä puuston takia piiloon, mutta radan suunnasta rakennus näkyy hyvin. Rakennus on osa paikan henkeä. Osa kokonaisuutta on Heikkilän päärakennus Kylmäojantein varrella ja Heikkilän pelto.

Rakennus on paikallishistoriallisesti ainutlaatuinen ja se ilmentää edustavasti valtion rautateiden henkilökunnan käyttöön suunniteltuja asuinrakennuksia sekä rautatieläisten asumista 1900-luvulla. Kohteen kertovuutta heikentää kuitenkin asemarakennuksen purkaminen ja matkustajaliikenteen lopettaminen.

19.12.2016

Suositukset:

Joensuun seudun yleiskaavan 2020 kulttuuriympäristöselvityksessä kohde on arvioitu seudullisesti merkittäväksi.

Kohde on arkkitehtonisilta, historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan tärkeä ja maakunnallisestikin merkittävä. Kohde suositellaan osoittamaan yleiskaavassa suojeltavana rakennuksena tai rakennusryhmänä (sr-1). Kohde on piharakennuksineen säilynyt harvinaisen hyvin ja tämän takia kohteella voi katsoa olevan paikallisen merkityksen lisäksi maakunnallista merkitystä sen edustaessa Joensuu-Kontiomäki radan varrelle suunniteltua kansallisromanttista rakennuskantaa.

Asemavartijan talon vanha pihapiiri siihen liittyvine rakennuksineen on säilytettävä. Kohteeseen kuuluvia rakennuksia ja rakenteita ei saa purkaa eikä niiden ulkoasua muuttaa siten, että niiden kulttuurihistoriallisesti ja kylämiljöön kannalta merkittävä luonne turmeltuu. Mahdollinen korjausrakentaminen on tehtävä kunnioittaen kohteen ominaispiirteitä ja muuttamatta olennaisesti rakennusten luonnetta. Jos oleva rakennus on korvattava uudella, uuden rakennuksen on ulkoasultaan ja mittasuhteiltaan sovellettava vanhaan pihapiiriin. Avointa näkymää Kylmäojantielle ja radalle tulee vaalia.

Lähteet:

Elyn tietokanta

Kalle Kallio: Nurmeksen ja Suupohjan rautateiden rakentajat 1907-1913. Helsingin yliopisto, historian laitos, pro gradu-tutkielma. 2002.

Liisa Ryyppö: Kontiolahden historia 1870-1970. Kontiolahden kunta 1984.

Outi Suoranta (2005): Kulttuuriympäristöselvitys Eno, Joensuu, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi, Pyhäselkä. Joensuun seudun yleiskaava. Tekninen vi-rasto, kaavoitus.

Mika Vähä-Lassila: Asemarakennukset – Joensuu-Kontiomäki. 2016. Internetsi-vusto. Lainattu 25.11.2016.

<http://www.mikanhuone.com/asemarakennukset.html>

19.12.2016

Kuva 13. Asemavartijan talo koulun urheilukentän suunnalta kuvattuna. Vasemmalla näkyy puretun piharakennuksen perustukset, oikealla maakellari.

Kuva 14. Näkymä asemavartijan talolle Pysäkkitieltä. Oikealla hirsinen saunarakennus, jonka takaa häämöttää aitta.

19.12.2016

4.6 Entinen kauppa

Kylmäojantie 16
276-404-21-15

Alkuperäinen käyttö: asuinrakennus ja kauppa
Nykyinen käyttö: asuinrakennus

Rakentamisen ajankohta:

Päärakennus on luultavasti 1920-luvulta. Sitä on laajennettu myöhemmin.

Historia:

Rakennuksessa on ollut kauppa 1970-luvun peruskartan mukaan ja rakennuksen ikkunajako sekä laajennus viittaavat myös siihen, että rakennuksessa on pidetty kauppaa.

Rakennukset:

Heikkilän vieressä on entinen kaupparakennus, joka myös vaikuttaa 1920-luvun rakennukselta. Talosta on sisäänkäynti suoraan Kylmäojantielle ja ikkunajako viittaa näyteikkunoihin. Taloa on jatkettu radan puolelta siipiosalla, jossa on ollut luultavasti kaupan varastotilaa. Rakennus on lisälämmöneristetty ja vuorattu lomalaudoituksella hiljattain. Myös ikkunat on uusittu.

Kunto: hyvä

Ympäristö:

Vieressä on Heikkilän pihapiiri. Lähistöllä on 1900-luvun alkupuoliskon mökkiasutusta ja radan varressa asemavartijan jugend-tyylinen talo.

19.12.2016

Arvot:

Entinen kauppa on arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan rakennusajankohdalle tyypillinen, laajennus on arkkitehtuuriltaan vaatimaton. Nykyisessä asussaan rakennuksen ei voi katsoa olevan rakennustyyppinä paikallisesti edustava. Etenkin julkisivun lisälämmöneristyksen takia rakennuksen alkuperäinen ulkoasu ja ominaispiirteet ovat muuttuneet ja vain vaivoin tunnistettavissa. Myös käyttötarkoitus on muuttunut, mutta entinen käyttötarkoitus kauppana on edelleen hahmotettavissa. Vastaavia kaupparakennuksia, joiden käyttötarkoitus hahmottuu edelleen, ei ole tarkastelualueella.

Kyläkuvallisesti entinen kauppa on osa samaa kokonaisuutta kuin Heikkilä, koulu, Seurapiha, Kaisala ja siihen kuulunut mökki sekä Lepola.

Rakennus ilmentää kaupan kehittymistä alueella.

Suosituks:

Kohdetta ei ole aiemmin inventoitu.

Entinen kauppa on arkkitehtonisilta ja ympäristöarvoiltaan nykyisessä asussaan tavanomainen. Historiallisilta arvoiltaan se on edustava ja paikallisesti merkittävä.

Entinen kauppa voidaan osoittaa yleiskaavassa arvokkaana rakennuksena tai rakennusryhmänä (sr-2). Arvokkaan rakennuskannan säilyminen on suotavaa. Korjausrakentamisen yhteydessä rakennuksen kerroksellisuutta ja alkuperäisiä piirteitä vaalitaan. Mahdollinen täydennysrakentaminen sovitetaan huolella kohteen ominaispiirteisiin.

19.12.2016

4.7 Työväentalo

Kylmäojantie 47
276-404-4-8

Alkuperäinen käyttö: työväentalo
Nykyinen käyttö: yrittäjä

Rakentamisen ajankohta:

Työväenyhdistyksen talo on 1920-luvun alusta (eri lähteiden mukaan talo valmistunut joko 1921 tai 1924)

Historia:

Lehmon Työväenyhdistys perustettiin 1905. Yhdistyksen toiminnan tarkoituksena oli edistää työväen sivistyksellistä ja valtiollista kehitystä. Yhdistyksen jäsenmäärä oli vuoden 1906 alussa 52. Lehmon Työväenyhdistys toimi aluksi vuokrahuoneistossa. Vuonna 1908 hankittiin oma talo. Uusi tilava työväentalo rakennettiin 1920-luvun alkupuolella. Toiminta jatkui tämän jälkeen vakiintuneena, noin 30-50 jäsenen vahvuutena. Lapuanliikkeen kausi 1930-luvun alkupuolella lamaannutti toimintaa. Toisaalta 1930-luvulla toimintaa aktivoi nuorisosaston perustaminen. Toisen maailmansodan aikana yhdistystoiminta oli hiljaista. Työväentalo oli muutamia vuosia armeijan käytössä.

Sodan jälkeen tapahtui voimakas aktivoituminen, jota jatkui aina 1960-luvulle asti. Toimintaan vilkastutti kylän asukasmäärän voimakas lisääntyminen 1950- ja 1960-luvuilla. 1960-luvun lopulta lähtien ihmisten yhteiskunnallinen toiminta passivoitui. Työväen taloa laajennettiin 1970-luvun lopulla museoviranomaisten ohjeiden mukaan. Jäsenmäärä oli 1970-luvulta lähtien jonkin verran alle sadan aina 2000-luvun alkupuolelle saakka.

Rakennukset:

Työväentalo on yksikerroksinen harjakattoinen hirsirunkoinen rakennus. Julkisivut on vuorattu vaakalimilaudoituksella ja maalattu punaiseksi. Hirsirakennetta on tuettu följareilla. Kylmäojantien puoleinen matala siipiosa on 1970-luvun laajennus hirsirakennukseen. Siipiosa on vuorattu samanlaisella laudoituksella kuin vanha osa. Siiven kattokulma on loivempi. Työväentalon ikkunat ovat kahdeksan ruutuista pystyikkunat. Ikkunat on ilmeisesti uusittu 1970-luvulla. Puitteet ovat tummaa puuta, pielilaudat valkoiset. Katto on profiilipeltiä. Takapihalla on pieni varastorakennus.

Kunto: melko hyvä, maali hilseilee ja katto on aavistuksen painunut

Ympäristö:

Alkujaan työväentalo on sijainnut Kylmäojantien varrella peltoaukean reunalla. Nykyisin työväentalo on taajaman keskustassa. Vieressä on Menninkäisen palvelukoti, vastapäätä Kylmäojantien toisella puolen Lehmon liiketalo ja Ruottisena-honkadun toisella puolella Lehmon terveysasema, kirjasto ja paloasema.

19.12.2016

Arvot:

Työväentalo on arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan rakennusajankohdalle tyypillinen, laajennus on arkkitehtuuriltaan vaatimaton. Nykyisessä asussaan työväentalon ei voi katsoa olevan rakennustyyppinä paikallisesti edustava. Laajennuksen, julkisivun 1970-luvulla uusitun laudoituksen ja ikkunoiden sekä profiilipeltikaton takia rakennuksen alkuperäinen ulkoasu ja ominaispiirteet ovat muuttuneet ja vain vaivoin tunnistettavissa. Vaikka rakennus on historiallisesti kerroksellinen, muutokset ovat sen verran laajoja, että ne peittävät aiemmat kerrokset.

Rakennus on kyläkuvallisesti tärkeällä paikalla. Työväentalo on ollut osa paikanhenkeä, mutta nykyinen vaatimaton ulkoasu ei kerro rakennuksen merkityksestä.

Rakennus ilmentää työväenliikkeen kehitystä ja Lehmon työväenyhdistyksen vaiheita.

Suosituks:

Kohdetta ei ole aiemmin inventoitu tai osoitettu arvokkaaksi.

Kohde on arkkitehtonisilta ja ympäristöarvoiltaan nykyisessä asussaan tavanomainen. Historiallisilta arvoiltaan kohde on edustava ja paikallisesti merkittävä.

Kohde suositellaan osoittamaan yleiskaavassa arvokkaana rakennuksena tai rakennusryhmänä (sr-2). Arvokkaan rakennuskannan säilyminen on suotavaa. Korjausrakentamisen yhteydessä rakennuksen kerroksellisuutta ja alkuperäisiä piirteitä vaalitaan. Mahdollinen täydennysrakentaminen sovitetaan huolella kohteen ominaispiirteisiin.

Lähteet:

Lehmon työväentalo. Internetsivu. Lainattu 25.11.2016.
<http://www.seurantatolot.fi/talot/11-tts/931-lehmon-ty%C3%B6v%C3%A4enyhdistys-ry-2452>

Lehmon (Kontiolahti) työväenyhdistys ry:n arkisto. Internetsivu. Lainattu 25.11.2016.
<http://www.narc.fi:8080/VakkaWWW/Selaus.action;jsessionid=D173C2EDD647B99309A189E6D3C4D335?kuvailuTaso=AM&avain=37629.KA>

Liisa Ryyppö: Kontiolahden historia 1870-1970. Kontiolahden kunta 1984.

19.12.2016

Kuva 15. Lehmon työväenyhdistyksen talossa toimii KuvaVelhot nykyisin.

Kuva 16. Lehmon työväentalo noin 1980. Rakennus on tällöin kunnostettu museoviraston ohjeiden mukaan. Kuvälähde: Työväen Arkisto, 363.2 Lemmon työväenyhdistys, kuva TA9020. <http://arjenhistoria.fi/actions/imageinfo.php?muistilista=true&id=1359959&view=lres>

19.12.2016

Kuva 17. Lehmon työväenyhdistyksen itäjulkisivu.

19.12.2016

5 Inventoidut perinteiset pihapiirit

5.8 Kaisala

Heramontie 1
276-404-20-145

Alkuperäinen käyttö: maatala
Nykyinen käyttö: asuinrakennus

Rakentamisen ajankohta:
1900-luvun alkupuoli

Historia:

Kaisala on osa entistä Suutelan suurtilaa. Kaisalaa ei ole merkitty vanhoihin pitäjänkarttoihin vuosilta 1810 ja 1845 nykyiselle paikalleen, vaan Suutelan tilakeskus on sijainnut pohjoisempana. Kaisalan päärakennus on 1920-luvulta, kuisti on rakennettu 1950-luvulla. Kivinavetan vanhin osa on vuodelta 1905. Myös aitat ovat ilmeisesti 1900-luvun alusta. Kaisalaan on kuulunut muusta rakennuskannasta erillinen mökki koulua vastapäätä osoitteessa kylmäojantien 7.

Rakennukset:

Kaisalalla on alueen kantatiloille tyypillinen umpipiha, joka muodostuu etelänpuoleisesta päärakennuksesta, idänpuoleisesta pitkästä aitasta, pohjoisenpuoleisesta navetasta ja lännen puoleisesta pienemmästä aitasta, jonka päädyssä on maakellari. Pihapiirin itäpuolella Kylmäojantien varrella on ajoneuvosuoja. Pihapiirin länsipuolella on saunarakennus, vaja ja Heramontien varrella lato.

Päärakennus on harjakattoinen puolitoistakerroksinen hirsirakennus, jonka ulkovuoraus on uusittu ja vielä maalaamatta inventointi hetkellä. Myös ikkunat ja katto on uusittu. Katto on saumattua peltiä. Maantasokerroksen ikkunat ovat T-mallisia. Sisäänkäyntikuisti on umpipihan puolella. Rakennus on 1920-luvulta, kuisti 1950-luvulta.

Pitkä aitta on hirsirakenteinen ja punamullattu. Ovet ovat mustat ja niiden karmit valkoiseksi maalattu. Katto on punasävyistä kattuhuopaa. Aitan ovien edessä on askelmia suuret kivet. Perustuksena on nurkkakivet.

19.12.2016

Navetan alkuperäinen maantasokerros on muurattu lohkotuista kivistä. Navettaa on myöhemmin laajennettu kummastakin päädyistä. Laajennukset on tehty puhtaaksimuuratuista sementtitiilistä. Navetan ylinen on puurakenteinen ja sinne johtaa ajoramppi keskeltä pitkää julkisivua. Rakennuksella on peltikatto. Rakennus on vuodelta 1905, laajennokset 1900-luvun puolivälistä.

Idänpuoleinen aitta on osin hirsi- osin lautarakenteinen. Ainakin hirsiosan perustukset on ladottu lohkokivistä. Aitan ovi on mustaksi maalattu, vajan ovi on punamullan sävyinen. Ovien karmit ovat valkoiseksi maalatut. Aitan oven edessä on porrasaskelmana lohkottu kivi. Alimpia hirsikertoja on vaihdettu. Katto on punasävyistä kattohuopaa.

Kylmäojantien varrella sijaitseva ajoneuvo- tai työkonesuoja on huonossa kunnossa vesikatteen repeillessä. Rakennus on pystyrimalaudoitettu ja punamullan sävyinen. Ovet ovat maalaamatonta tummaa puuta, listoitukset valkoiset.

Pihalla on huonokuntoinen vaja.

19.12.2016

Sauna on hirsirakenteinen ja hirret näkyvät julkisivussa. Päätykolmio on vuorattu pystyrimalaudoituksella samoin kuin rakennuksen länsipääty. Ovet ja ikkunat vaikuttavat melko vanhoilta. Hirsirakennetta on tuettu pystyvuolla ulkopuolelta. Huopakatto on uusi, samoin savupiipun pellitys.

Heramontien varrella on lato. Pystyrimalaudoitetun rakennuksen punamultaus on haalistunut. Rakennuksella on profiilipeltikatto. Perustukset on valettu betonista.

Kaisalaan kuulunut erillinen mökki koulua vastapäätä. Mökki on 1950-luvulta ja pihapiirissä on myös saunarakennus. Mökki vaikutti asumattomalta. Punamullan sävyisessä mökissä on punainen kattokuva. Listoitus on valkoinen.

19.12.2016

Kunto:

Umpipihan rakennukset, sauna ja lato ovat hyvässä kunnossa. Ajoneuvosuoja ja vaja ovat erittäin huonossa kunnossa vesikaton ollessa rikki. Erillinen mökki on melko hyvässä kunnossa.

Ympäristö:

Kaisala sijaitsee Utranharjun kupeessa Lehmon kyläkeskuksen eteläpuolella. Kaisalan pohjoispuolella on vielä 1900-luvun loppupuoliskolla ollut suurehko peltoaukea, joka vuosituhannen vaihteessa on rakennettu umpeen. Kylmäojantien varrella vastapäätä Kaisalaa on nuorisoseurantalo.

Arvot:

Umpipihan muodostavat rakennukset ja sauna ovat arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan rakennusajankohdilleen tyypillisiä. Kokonaisuus on paikallisesti edustava. Vastaavia kokonaisuuksia on alueella useampia. Kohde on säilynyt pääpiirteissään ulkoasultaan ja ominaispiirteiltään lähes alkuperäisenä. Ympäriällä on huonokuntoisia, vähemmän edustavia rakennuksia. Entinen maatila on nyt asuinikäytössä. Kokonaisuus on historiallisesti kerroksellinen. Esimerkiksi navettaan tehdyt muutokset ovat hyvin luettavissa ja ilmentävät omaa aikaansa. Osa muutoksista on heikommin havaittavissa.

Tila on kyläkuvallisesti tärkeällä paikalla kylän eteläreunalla nuorisoseurantaloa vastapäätä. Maisemallista arvoa heikentää kuitenkin talon peltojen rakentaminen.

Rakennukset ilmentävät 1900-luvun alkupuolen maataloutta. Rakennusryhmän yhteys peltomaisemaan on kuitenkin katkennut. Myöskään yhteys koulua vastapäätä sijaitsevaan mökkiin ei enää hahmotu.

Suosituks:

Joensuun seudun yleiskaavan 2020 kulttuuriympäristöselvityksessä kohde on arvioitu seudullisesti merkittäväksi.

Kohde on arkkitehtonisilta, historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan edustava ja paikallisesti merkittävä. Kohde suositellaan osoittamaan yleiskaavassa suojeltavana rakennuksena tai rakennusryhmänä (sr-1). Pihapiirin arvokas rakennuskanta on säilytettävä ja mahdollisten korjaus- ja muutostöiden, täydennysrakentamisen, käyttötarkoituksen muutosten tai muiden alueella tehtävien toimenpiteiden tulee olla sellaisia, että alueen rakennus- ja kulttuurihistoriallisesti sekä kyläkuvallisesti arvokas luonne säilyy.

Lähteet:

Elyn tietokanta

Outi Suoranta (2005): Kulttuuriympäristöselvitys Eno, Joensuu, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi, Pyhäselkä. Joensuun seudun yleiskaava. Tekninen vi-rasto, kaavoitus.

19.12.2016

5.9 Heramola (RAUNIOITUNUT)

Heramontie 10
276-404-11-21

Alkuperäinen käyttö: Maatila
Nykyinen käyttö: autioitunut

Rakentamisen ajankohta:

Piharakennukset 1800- ja 1900-lukujen taitteesta

Historia:

Vuoden 1810 verollepanokartassa Heramolán kohdalla on pienehkö pelto. 1840-luvun kartassa tilan pellot ovat laajentuneet ja yhdistyneet kylän muiden talojen peltoihin. Tilaan on kuulunut 200 hehtaaria maata. Rakennuskannasta päätellen tila on ollut vauras 1800- ja 1900-lukujen taitteessa, jolloin tilalle on rakennettu suuri navetta. Päärakennuksen perustukset ja kellarikerros on ollut lohkottua kivettä. Talo on ollut asumaton vuodesta 1996 lähtien ja perikunnan omistuksessa. Päärakennus tuhoutui tulipalossa vuonna 2013. Tilalla on edelleen asuinrakennus osoitteessa Heramontie 8.

Heramolasta on lohkottu 1920-luvulla Männikkölä -niminen tila. Mikkelin läänin maaherra ja kansanedustaja Uki Vuotilainen (1922-2002) on syntynyt ja asunut lapsuutensa tällä tilalla. Männikkölä on autioitunut ja rakennukset romahtaneet.

Kuva 18. Karttaote 1840-luvun pitäjänkartasta. Tilarajat punaisella katkoviivalla. Heramolán (kartalla L) tilarajat hahmottuvat nykyisinkin. Tilalle on merkitty kaksi asuinpaikkaa. Lätisempi asuinpaikka on autioitunut ja raunioitunut. Itäisemmällä asuinpaikalla on 1900-luvun alun mökki.

19.12.2016

Rakennukset:

Heramolän pihapiirissä on 1800- ja 1900-lukujen taitteesta useita huonokuntoisia tai jo romahtaneita piharakennuksia. Piharakennusten ikkunat ovat rikki ja ovia puuttuu.

Pihapiirin kaakkoisreunalla on hirsirakenteinen lato, joka on pahasti painunut ja jonka lounaispäty on romahtanut.

Lounaasta pihapiiriä rajaa välikön yhdistämä aitta ja eläinsuoja. Hirsirakenteet ovat painuneet ja seinät pullistelevat. Kaakkoispäädyn lautarakenteinen osa on painunut ja katto uhkaa romahtaa. Katto on painunut myös väliköstä. Katto on profiilipeltiä. Yläkuvassa aitta ja alakuvassa eläinsuoja.

19.12.2016

Eläinsuojan pääty ja eläinsuoja sisältä.

Aitan takana hieman erillään muusta pihapiiristä on hirsirakenteinen, profiilipeltikattoinen saunamökki. Saunamökin hirsirakenteet vaikuttavat olevan paremmassa kunnossa kuin aitan ja eläinsuojan.

19.12.2016

Luoteesta umpipihaa on rajannut suuri navetta, jonka perustukset on muurattu parin metrin korkeudelle luonnonkivistä. Myös oviaukkojen holvit on muurattu liuskekivistä. Luonnonkivisten perustusten lisäksi navetasta ei ole muuta jäljellä. Navetan raunioista kasvaa lehtipuita. Navetan takana on kumoon kellahdamaisillaan oleva käymälä.

Päärakennus on sijainnut pihapiirin koillisreunalla. Talo on ollut ilmeisen vauras. Sen perustukset ovat lohkottua kiveä ja perustuksissa on ollut laajat kellaritilat. Tulipalon jäljiltä hirsirakennuksesta on perustusten lisäksi jäljellä tiilestä muurattu piippu ja sen ympärillä tulisijat. Paikalla on myös jäänteitä katon profiilipelistä.

Kunto: Päärakennus ja navetta ovat raunioituneet, muut piharakennukset ovat lähellä sortumista tai jo sortuneet.

Ympäristö:

Heramola on sijainnut tilaan kuuluvan peltoaukean keskellä. Peltoaukean pohjois- ja itäosat on metsitetty, entisen pihapiirin länsipuolella on umpeen kasvavaa entistä peltoa. Näköyhteys peltojen yli Kaisalan, Juholan ja Varikselan suuntaan on kadonnut.

Arvot:

Kohteen rakennushistoriallista arvoa on vaikea määritellä autioitumisen ja raunioitumisen takia. Kohteen arvot ovat enemmän arkeologisia, maisemallisia ja historiallisia.

Vaikka tilan rakennukset ovat raunioituneet kohde on edelleen maisemallisesti edustava.

Kohde ilmentää maatalouden kukoistusta 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa ja toisaalta myös tuotannon lopettamista ja tilojen autioitumista 1900-luvun loppupuoliskolla.

Suosituks

Kohdetta ei ole aiemmin inventoitu tai osoitettu arvokkaaksi.

19.12.2016

Kohteen arkkitehtonisia arvoja ei voi määrittellä raunioitumisen vuoksi. Kohde on historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan edustava ja paikallisesti merkittävä.

Kohde suositellaan osoittamaan yleiskaavassa kyläkuvallisesti arvokkaaksi alueeksi (sk-1). Alue on omaleimainen ja sen rakennusperinne on arvokasta. Uudis- ja korjausrakentaminen tulee sopeuttaa kyläkuvaan ja rakennusperinteeseen. Rakennukset on sijoitettava rakennuspaikalle perinteiseen tapaan maisemaan sopeutuvasti. Maiseman kerroksellisuutta ja alkuperäisiä piirteitä, kuten peltoaukeaa ja sitä reunustavaa eheää metsänreunaa pyritään vaalimaan.

Lähteet:

Autio hirsitalo tuhoutui tulipalossa Lehmassa. Karjalainen 15.7.2013. Internetsivu. Lainattu 29.11.2016. <http://www.karjalainen.fi/uutiset/uutis-alueet/maakunta/item/32551-autio-hirsitalo-tuhoutui-tulipalossa-lehmassa>

Kuva 19. Heramolän navetan kivijalkaa ja käymälä navetan takana. Kasvillisuus on vallannut vanhat työkonet.

19.12.2016

Kuva 20. Heramolán entinen peltoaukea on ollut useita vuosia kesannolla. Pihapiirissä kasvoi pari metristä pujoa ja vadelmaa.

Kuva 21. Heramolán saunamökki.

19.12.2016

Kuva 22. Heramola 2010. Päärakennus ei ole vielä palanut. Kuva: Minna Eskelinen.

19.12.2016

5.10 Heikkilä (Kylmäojantie 14)

Kylmäojantie 14
276-404-21-8

Alkuperäinen käyttö: pientila
Nykyinen käyttö: asuinrakennus

Rakentamisen ajankohta:

Heikkilän päärakennus on vuodelta 1923. Heikkilän navetta ja aitta ovat myös 1920-luvulta. Tilaan kuuluvalla umpeen kasvavalla entisellä pellolla on lato ja riihi 1900-luvun alkupuoliskolta.

Historia:

Heikkilän tila on lohkottu suuremmasta tilasta ilmeisesti 1920-luvulla. Tilan koko on alkujaan ollut noin 300 ha ja tilalla on pidetty myös lypsykarjaa. Asuinrakennuksen ikkunat on uusittu ja alkujaan hirsipintainen talo on vuorattu laudoituksella 1950-luvulla. Katto on uusittu 1900-luvun lopulla.

Elyn tietokannan mukaan päärakennuksessa on pidetty kauppaa. Kuitenkin Heikkilän päärakennus vaikuttaa varsin tavalliselta 1900-luvun alkupuoliskon maatalon päärakennukselta. Vieressä sijaitsee myös 1920-luvun talolta vaikuttava rakennus, jossa on ollut kauppa 1970-luvun peruskartan mukaan.

Rakennukset:

Heikkilän puolitoistakerroksinen, hirsirunkoinen päärakennus on vuodelta 1923. Hirsirunko on vuorattu 1950-luvulla. Julkisivu on vuorattu vaakalautoituksella ja maalattu keltaiseksi. Listoitus on vihreä. T-ikkunat on uusittu. Harjakatto on uusittu 1900-luvun lopussa ja on aaltopeltiä. Kivijalka on muurattu luonnonkivistä. Sisäänkäynti on talon itäpuolelta.

Umpihipaa rajaa pohjoisesta navetta 1920-luvulta. Navetta on punamullattu ja listat ovat valkoiset. Navetan vanhin hirsirakenteinen osa on rakennuksen itäpäässä. Kuvassa näkyy uudempaa länsipäätä, jossa on autotalli. Taustalla näkyy sauna 1960-luvulta.

19.12.2016

Umpi-puti rajaa etelästä 1920-luvun aitta. Aitta on punamullattu ja listat ovat valkoisia. Julkisivut ovat pysty-putit. Katto on pro-putit.

Keskellä entistä peltoa on hirsirakenteinen lato 1900-luvun alusta.

Riihi on pihapiirin eteläpuolella umpeen kasvavalla pellolla koulun urheilukentän vieressä.

19.12.2016

Kunto: hyvä

Ympäristö:

Heikkilään kuuluva pelto on kasvamassa umpeen. Sen eteläpuolella sijaitsee Lehmon koulu. Lähistöllä on 1900-luvun alkupuoliskon mökkiasutusta ja radan varressa asemavartijan jugend-tyylinen talo.

Arvot:

Heikkilä piharakennuksineen edustaa arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan hyvin 1900-luvun alun maanrakentamista. Vastaavia kokonaisuuksia on tarkastelualueella useampia. Kokonaisuus on säilynyt ominaispiirteiltään lähes alkuperäisenä. Päärakennuksen ulkoasu on muuttunut, mutta tunnistettava. Muutokset ilmentävät hyvin omaa aikaansa.

Kyläkuvallisesti Heikkilä on osa samaa kokonaisuutta kuin viereinen entinen kauppa, koulu, Seurapiha, Kaisala ja siihen kuulunut mökki sekä Lepola. Heikkilän yhteys avoimeen peltomaisemaan on vielä säilynyt, vaikka koulun urheilukenttää on laajennettu Heikkilän entiselle pellolle.

Rakennukset ilmentävät 1900-luvun alkupuolen maataloutta.

Suosituks:

Heikkilä on inventoitu vuonna 1986, mutta sitä ei ole aiemmin osoitettu arvokkaaksi.

Heikkilä on etenkin ympäristöarvoltaan edustava ja paikallisesti merkittävä, muilta arvoiltaan se on tavanomaisempi. Heikkilä suositellaan osoittamaan yleiskaavassa arvokkaana rakennuksena tai rakennusryhmänä (sr-2). Arvokkaan rakennuskannan säilyminen on suotavaa. Korjausrakentamisen yhteydessä rakennuksen kerroksellisuutta ja alkuperäisiä piirteitä vaalitaan. Mahdollinen täydennysrakentaminen sovitetaan huolella kohteen ominaispiirteisiin.

Lähteet:

Elyn tietokanta

19.12.2016

5.11 Laurila

Iikkalantie 2

276-404-8-46

Alkuperäinen käyttö:

Maatila

Nykyinen käyttö:

Maatila

Rakentamisen ajankohta:

Laurilan rakennusten rakennusajoista ei ole tietoa. Päärakennus vaikuttaa 1900-luvun alun rakennukselta. Pihapiirissä on 1900-luvun puolivälin ulkorakennuksia sekä uudempia eläinsuojia hevosille.

Historia:

Laurila ja Iisakkila on merkitty 1840-luvun karttaan nykyisille paikoilleen ja ne ovat olleet samaa tilaa. Iisakkila on kantatila 1700-luvulta.

Kuva 23. Karttaote 1840-luvun pitäjänkartasta. Tilarajat punaisella katkoviivalla. Laurilan ja Iisakkilan tilarajat hahmottuvat nykyisinkin. Tila sijaitsee F ja I – kirjaimilla merkittyjen tilojen välissä. Tilalle on merkitty kaksi asuinpaikkaa, jotka kumpikin ovat edelleen asuttuja.

19.12.2016

Rakennukset:

Puolitoistakerroksinen päärakennus vaikuttaa 1900-luvun alun rakennukselta. Siinä on kuis-ti pihan puolella. Päärakennus on vuorattu mineriittilevyillä ja ikkunat on uusittu. Katto on saumattua peltiä

Pihapiirissä on 1950-luvun piharakennuksia. Vihreäksi maalattu lautarakenteinen lato on huonokuntoinen. Sen katto saumapeltiä. Pihalla on myös iso tiilinaavetta, jonka ylinen on vuorattu vihreäsävyisellä profiilipellillä. Katto on aaltopeltiä.

Vanhan pihapiirin takana on useita uudempia eläinsuojia. Tilalla pidetään hevosia.

Kunto: Rakennukset ovat pääosin hyvässä kunnossa.

Ympäristö:

Laurila ja lisakkila sijaitsevat taajaman ja peltoalueen reunalla ja niiden välissä on lisakkilaan kuuluva metsitetty entinen peltolohko. Laurilassa on edelleen hevosia, joiden laitumet avautuvat Nevalantielle.

Arvot:

Laurila Edustaa arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan hyvin 1900-luvun alkupuoliskon umpinaista maatilan pihapiiriä eri-ikäisine rakennuksineen. Laurilan päärakennus on rakennustyyppinä paikallisesti tyypillinen esimerkki 1900-luvun alun maatilan päärakennuksesta, jonka vuoraus on uusittu. Vastaavia kokonaisuuksia on tarkastelualueella useampia. Pihapiiri on jonkin verran muuttunut, mutta umpipiha hahmottuu edelleen hyvin. Päärakennuksen alkuperäinen ulkoasu ja ominaispiirteet ovat muuttuneet mutta tunnistettavissa. Kokonaisuus on historiallisesti kerroksinen ja eri vaiheet ovat pääosin hyvin luettavissa sekä ilmentävät aikaansa.

19.12.2016

Laurilan pihapiiri peltoaukean reunalla on kyläkuvallisesti ja maisemallisesti edustava ja yhteys peltomaisemaan hahmottuu edelleen hyvin. Arvokkaan lisän kulttuurimaiseman elävyyteen tuovat myös tilan hevoset.

Laurila ilmentää maatalouden kehitystä alueella. Rakennukset ilmentävät 1900-luvun alun maataloutta. Yhteys viljelymaisemaan on säilynyt.

Suosituks:

Kohdetta ei ole aiemmin inventoitu.

Kohde on etenkin ympäristöarvoltaan edustava ja paikallisesti merkittävä, muilta arvoiltaan se on tavanomaisempi. Laurila suositellaan osoittamaan yleiskaavassa arvokkaana rakennuksena tai rakennusryhmänä (sr-2). Arvokkaan rakennuskannan säilyminen on suotavaa. Korjausrakentamisen yhteydessä rakennuksen kerroksellisuutta ja alkuperäisiä piirteitä vaalitaan. Mahdollinen täydennysrakentaminen sovitetaan huolella kohteen ominaispiirteisiin.

19.12.2016

5.12 Iisakkila

Nevalantie 16
276-404-8-83

Alkuperäinen käyttö:

Maatila

Nykyinen käyttö:

Maatila

Rakentamisen ajankohta:

Iisakkilan päärakennus on vuodelta 1950, navetta vuodelta 1955, riihi, lato ja sauna 1920-luvulta.

Historia:

Laurila ja Iisakkila on merkitty 1840-luvun karttaan nykyisille paikoilleen ja ne ovat olleet samaa tilaa. Iisakkila on kantatila 1700-luvulta.

Kuva 24. Karttaote 1840-luvun pitäjänkartasta. Tilarajat punaisella katkoviivalla. Laurilan ja Iisakkilan tilarajat hahmottuvat nykyisinkin. Tila sijaitsee F ja I – kirjaimilla merkittyjen tilojen välissä. Tilalle on merkitty kaksi asuinpaikkaa, jotka kumpikin ovat edelleen asuttuja.

Kunto: Rakennukset ovat pääosin hyvässä kunnossa.

Ympäristö:

Laurila ja Iisakkila sijaitsevat taajaman ja peltoalueen reunalla ja niiden välissä on Iisakkilaan kuuluva metsitetty entinen peltolohko. Peltoa on metsitetty myös Iisakkilan eteläpuolelta.

19.12.2016

Arvot:

Iisakkila edustaa arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan hyvin 1900-luvun alkupuoliskon umpinaista maatilän pihapiiriä, jonka rakennuskantaa on uudistettu eri vuosikymmeninä. Iisakkilan päärakennus on tyypillinen jälleenrakennuskauden tyyppitalo. Piharakennukset ovat ajalleen tyypillisiä. Vastaavia kokonaisuuksia on tarkastelualueella useampia. Pihapiiri on jonkin verran muuttunut, kun vanhoja rakennuksia on korvattu uusilla, mutta umpipiha on edelleen hahmotettavissa. Kokonaisuus on historiallisesti kerroksinen ja eri vaiheet ovat pääosin hyvin luettavissa sekä ilmentävät aikaansa.

Yhteys avoimeen peltomaisemaan on jonkin verran kärsinyt pihapiirin viereisten peltojen metsittämisestä.

Iisakkilan kantatila 1700-luvulta ilmentää alueen asuttamista ja maatalouden kehitystä alueella. Rakennukset ilmentävät 1900-luvun alun maataloutta. Yhteys viljelymaisemaan on säilynyt.

Suositukset:

Iisakkila on inventoitu vuonna 1986, mutta sitä ei ole aiemmin osoitettu arvokkaaksi.

Kohde on etenkin historiallisesti edustava ja paikallisesti merkittävä, muilta arvoiltaan se on tavanomaisempi. Iisakkila suositellaan osoittamaan yleiskaavassa arvokkaana rakennuksena tai rakennusryhmänä (sr-2). Arvokkaan rakennuskannan säilyminen on suotavaa. Korjausrakentamisen yhteydessä rakennuksen kerroksellisuutta ja alkuperäisiä piirteitä vaalitaan. Mahdollinen täydennysrakentaminen sovitetaan huolella kohteen ominaispiirteisiin.

Lähteet:

Elyn tietokanta

19.12.2016

Kuva 25. Iisakkilan pihapiiri. Kuvälähde: Bing maps, Pictometry Bird's eye 2016. Lainattu 7.12.2016. <https://binged.it/2gfdI32>

19.12.2016

5.13 Peltola

Peltolantie 14
276-404-5-56

Alkuperäinen käyttö:

Maatila

Nykyinen käyttö:

Asuinrakennus

Rakentamisen ajankohta:

Rakennusten rakennusajoista ei tietoa, päärakennus vaikuttaa kuisteineen jälleenrakennuskauden tyyppitalolta. Pihapiirissä on useita ulkorakennuksia 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta.

Historia:

1840-luvun kartassa Peltolaan on merkitty kaksi asuinpaikkaa peltojen keskelle.

Kuva 26. Karttaote 1840-luvun pitäjänkartasta. Tilarajat punaisella katkoviivalla. Peltolan (kartassa taitteen kohdalla E) tilarajat hahmottuvat nykyisinkin. Tilalle on merkitty kaksi asuinpaikkaa, joista itäpuolinen on edelleen asuttu, länsipuolinen on autoitunut.

19.12.2016

Rakennukset:

Puolitoistakerroksinen päärakennus vaikuttaa jälleenrakennuskauden tyyppitalolta. Rakennuksessa on kaksi kuistia talon vastakkaisilla puolilla. Päärakennus on maantasokerroksessa vuorattu vaakapanelilla, yläkerta on vuorattu pystypanelilla. Ikkunat vaikuttavat uusilta. Perustukset on rapattu. Katolla on tiilikate.

Peltolantien ja Menninkäisentien yhdistävän kevyenliikenteen väylän varrella on pihapiiriä rajaava hirsirakenteinen aitta. Hirsirakennetta on tuettu följareilla useasta kohtaa. Aitta on punamullattu. Listoitius on valkoinen. Katolla on tiilikate.

Aitan vieressä on uudempi piharakennus.

Päärakennuksen pohjoispuolella on pihapiiriä rajaava L-mallinen lato.

Lisäksi pihapiirin länsipuolella on vanha hirsirakenteinen riihi sekä pari uudempaa ulkorakennusta.

19.12.2016

Kunto: Rakennukset ovat hyvässä kunnossa.

Ympäristö:

Peltola sijaitsee tilaan kuuluvan peltoaukean reunalla. Peltoaukeaa reunustaa uusi omakotiasutus. Peltolan pelto on ilmeisesti ollut useamman vuoden kesannolla. Tilalla on kuitenkin viljelty marjoja vielä 2000-luvulla. Peltolaa vastapäätä on pientila, joka on asumaton ja jonka rakennukset ovat huonokuntoisia.

Arvot:

Kokonaisuus sekä pihapiirin yksittäiset rakennukset edustavat arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan hyvin omaa aikaansa. Kokonaisuus on edustavalla tavalla säilynyt ehyenä. Vastaavia kokonaisuuksia on tarkastelualueella useampia. Kokonaisuus on säilynyt ulkoasultaan ja ominaispiirteiltään lähes alkuperäisenä ja rakennusten alkuperäinen ulkoasu ja ominaispiirteet ovat muutoksista huolimatta edelleen hahmotettavissa. Pihapiirin rakennuskanta on kerroksellista ja vaiheet ovat luettavissa sekä ilmentävät omaa aikaansa.

Pihapiiri peltoaukean ja uudemman asutuksen välissä on kyläkuvallisesti ja maisemallisesti edustava.

Rakennukset ilmentävät 1900-luvun alun maataloutta. Yhteys viljelymaisemaan on säilynyt.

Suosituks:

Kohdetta ei ole aiemmin inventoitu tai osoitettu arvokkaaksi.

Kohde on arkkitehtonisilta arvoiltaan ja ympäristöarvoltaan edustava ja paikallisesti merkittävä, muilta arvoiltaan se on tavanomaisempi. Peltola suositellaan osoittamaan yleiskaavassa arvokkaana rakennuksena tai rakennusryhmänä (sr-2). Arvokkaan rakennuskannan säilyminen on suotavaa. Korjausrakentamisen yhteydessä rakennuksen kerroksellisuutta ja alkuperäisiä piirteitä vaalitaan. Mahdollinen täydennysrakentaminen sovitetaan huolella kohteen ominaispiirteisiin.

19.12.2016

Kuva 27. Peltolan pihapiiri Huotarilantieltä peltoaukean yli kuvattuna. Vasemmalla näkyy pihapiirin pohjoisreunan L:n mallinen lato. Kuvan keskellä on hirsirakenteinen vanha riihi, jonka yhteyteen on rakennettu matalampi siipirakennus. Päärakennus näkyy ison kuusen takaa. Sen edessä on uudempia piharakennuksia.

19.12.2016

5.14 Huotarila

Huotarilantie 23
276-404-2-104

Alkuperäinen käyttö:

Maatila

Nykyinen käyttö:

Maatila

Rakentamisen ajankohta:

Päärakennus 1972, navetta 1950-luvulta, aitta 1980-luvulta, vanha lato, saunamökki 2016.

Historia:

Vuoden 1810 verollepanokartassa Huotarilan paikalle on merkitty peltoja ja niittyjä. 1840-luvun kartassa Huotarilan peltoala on suurentunut ja nykyisen tilakeskuksen paikalle on merkitty asuinpaikka. Huotarilaan on kuulunut myös Heikkilän pohjoispuoliset maat, jonne on myös merkitty asuinpaikka.

Kuva 28. Karttaote 1840-luvun pitäjänkartasta. Tilarajat punaisella katkoviivalla. Huotarilan (kartassa keskellä B) tilarajat vastaavat nykyistä. Lisäksi tilaan on kuulunut Heikkilän pohjoispuoliset maat, missä on ollut toinen asuinpaikka (Matala, Myllytie 7).

Tilan päärakennus on vuodelta 1972. Navetta on alunperin 1950-luvulta mutta sitä on uudistettu 1970-luvulla. Aitta on rakennettu 1980-luvulla vanhoista hirsistä. Pihapiirin reunalla on vanha riihi.

19.12.2016

Rakennukset:

Päärakennus on yksikerroksinen 1970-luvun rakennus. Se on vuorattu pystylaudoituksella, listat ovat valkoiset. Perustukset on betonia ja katto profiilipeltiä.

1950-luvun puolitoistakerroksisen navetan rakenteita on uudistettu 1970-luvulla, jolloin seinämateriaaliksi on vaihdettu kevytsoraharkot. Esimerkiksi päätyseinässä näkyy vielä alkuperäinen muuraus. Navetan ylinen on puuvuorattu ja maalattu punaiseksi. Katto on aaltopeltiä. Ovet ovat peiliovia. Alkuperäiset ikkunat on jaettu pystytuulla kahteen osaan.

Aitta on rakennettu 1980-luvulla vanhoista hirsistä. Katto on profiilipeltiä.

Lisäksi pihapiirissä on peltivuorattu autokatos ja iso lato. Pihaan on juuri valmistunut pieni saunamökki.

19.12.2016

Kunto: Rakennukset ovat hyvässä kunnossa.

Ympäristö:

Huotarila on sijainnut siihen kuuluvien peltojen keskellä. Pelloille on kuitenkin rakennettu ja nykyisin Huotarila sijaitsee peltoaukean reunalla. Huotarilasta on lohkoittu tontteja Huotarilantien varrelta ja tonteilla on uudehkoja asuinrakennuksia.

Arvot:

Kokonaisuus ja kohteen rakennukset ovat arkkitehtuuriltaan ja rakennusteknisiltä ratkaisuiltaan rakennusajankohdalle tyypillisiä. Pihapiiri rakennuksineen on paikallisesti tavanomainen. Kokonaisuuden alkuperäinen ulkoasu ja ominaispiirteet ovat muuttuneet. Alueelle tyypillinen umpipiha on edelleen hahmotettavissa, vaikka rakennuskanta on melko uutta. Kokonaisuuteen tehdyt muutokset ovat tunnistettavissa.

Pihapiiri peltoaukean keskellä on maisemallisesti edelleen edustava, vaikka omakotiasutus onkin levinnyt jo melkein pihapiirin tuntumaan.

Rakennukset ilmentävät maataloutta 1900-luvun jälkipuoliskolla. Yhteys viljelymaisemaan on säilynyt.

Suosituks:

Kohdetta ei ole aiemmin inventoitu tai osoitettu arvokkaaksi.

Kohde on arkkitehtonisilta arvoiltaan tavanomainen ja kestää muutoksia. Historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan kohde on edustava ja paikallisesti merkittävä. Kohde suositellaan osoittamaan yleiskaavassa kyläkuvallisesti arvokkaana alueena (sk-1). Kohde on omaleimainen ja etenkin maisemallisesti arvokas. Uudis- ja korjausrakentaminen tulee sopeuttaa kyläkuvaan ja rakennusperinteeseen. Rakennukset on sijoitettava rakennuspaikalle perinteiseen tapaan maisemaan sopeutuvasti. Kohteen kerroksellisuutta ja alkuperäisiä piirteitä tulee vaalia samoin kuin yhteyttä avoimeen peltomaisemaan.

Lähteet:

Isännän haastattelu 4.10.2016.

19.12.2016

5.15 Mutala (Mutalantie 10)

Mutalantie 10
276-404-2-104

Alkuperäinen käyttö:

Maatila

Nykyinen käyttö:

Asuinrakennus

Rakentamisen ajankohta:

Päärakennus 1900-luvun alusta, navetta 1950-luvulta, aitta ja sauna 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta.

Historia:

1900-luvun alussa rakennetun päärakennuksen itäpää on palanut 1930-luvulla. Alkujaan rakennuksessa on ollut kaksi sisäänkäyntikuistia. Palon jälkeen rakennusta on laajennettu. Tämän lisäksi rakennusta on laajennettu kahteen otteeseen. Viimeisin laajennus on ns. elintasosiipi pohjoisjulkisivulla. Navetta on 1950-luvulta. Alkujaan pihapiiri on ollut rajattu piharakennuksella myös pellon puolelta. Pihapiiriissä on edelleen 1900-luvun alkupuolella istutettuja vaahteroita. Päärakennus on vielä asuttu.

Vuoden 1810 verollepanokartassa Nykyisten Heikkilän ja Mutalan tietämille on merkitty peltoa tai niittyä, muttei asutusta. 1840-luvun kartassa tilat ovat yhtä, vaikka asuinpaikkoja on kaksi.

Kuva 29. Karttaote 1840-luvun pitäjänkartasta. Tilarajat punaisella katkoviivalla. Heikkilän (kartassa A) pohjoinen tilaraja vastaa nykyistä, samoin kuin Huotarilan (kartalla B). Heikkilässä on ollut kaksi asuinpaikkaa, joista toisesta on muodostunut nykyinen Mutala ja toisesta nykyinen Heikkilä.

19.12.2016

Rakennukset:

Päärakennus on puolitoistakerroksinen hirsirunkoinen rakennus 1900-luvun alusta. Julkisivut on vuorattu pystyrimalaudoituksella ja maalattu lähes valkoisella sävyllä. Ikkunat on uusittu. T-mallisten ikkunoiden alaosat on jaettu neljään ruutuun ja yläosat kolmeen. Samaa ikkunatyyppeä on käytetty ns. elintasosiivissä. Hirsirakennetta on tuettu följureilla. Rakennuksella on punaiseksi maalattu saumapeltikatto. Perustukset on muurattu luonnonkivistä. Elintasosiipi erottuu omana rakennusmassanaan. Sen kattokulma on loivempi kuin alkuperäisen rakennuksen.

1950-luvun navetta on puhtaaksimuurattu sementtitiilistä. Ylinen on vuorattu pystyrimalaudoituksella ja maalattu punamullalla. Nurkkalaudat ovat valkoiset. Alkuperäiset ovet ovat keltaiseksi maalattu. Navetan ikkunat ovat kaksiruutuiset vaakaikkunat ja niiden karmit ovat keltaiseksi maalatut. Katto on aaltopeltiä.

Hirsirakenteinen saunamökki on huonossa kunnossa vesikaton ollessa rikki. Sauna on punamullattu ja listoitius on valkoinen. Saunan ovi on keltainen, vanhemmalta näyttävä vajan ovi on punamullattu. Katto on alkujaan ollut pärekatto, joka on jossain vaiheessa päällystetty kattohuovalla. Vesikaton rakenteet ovat rikki. Mökki on osittain painunut. Saunamökki on pihapiirin eteläpuolella pienen soistuman rannalla.

19.12.2016

Pihapiirin itäreunalla on aitta. Aitan hirsinen eteläpää on 1900-luvun alusta, lautavuorattu pohjoispää on uudempi. Ovet on maalattu keltaiseksi, listoitus on valkoinen. Hirsiosassa on säilynyt vanhat ovet. Katto on profiilipeltiä.

Pihapiiristä hieman sivussa kiinteistöillä 276-404-1-5 ja 276-404-1-40 on hirsirakenteinen kaksikerroksinen aitta ja lato, joiden yhteydessä on uudempia talousrakennuksia. Aitta ja lato ovat Mutalasta Heikkilään vievän kujan varrella.

Pihapiirin länsipuolella peltoaukealla on lato, jonne vie ajoura navetan takaa.

Kunto: Rakennukset ovat saunaa lukuun ottamatta hyvässä kunnossa.

Ympäristö:

Pihapiiri on tilaan kuuluvan viljellyn peltoaukean reunalla. Pohjoispuolella on Heikkilän pihapiiri 1800- ja 1900-lukujen taitteesta. Mutalasta on lohkaistu tila 276-404-1-5, jolla nykyiset päärakennukset ja ulkorakennukset sijaitsevat. Pihapiirissä on kookkaita vanhoja puita kuten vaahteroita, koivuja ja kuusi. Saunamökin takana on pieni soistuma, jossa oli avovettäkin inventointihetkellä.

Ympärillä on uudempaa omakotiasutusta sekä kaksi muuta pihapiiriä 1800- ja 1900-lukujen taitteesta.

19.12.2016

Arvot:

Kokonaisuus sekä pihapiirin yksittäiset rakennukset edustavat arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan hyvin omaa aikaansa. Kokonaisuus on edustavalla tavalla säilynyt ehyenä ja on tämän takia paikallisesti harvinainen. Myös päärakennus on rakennustyyppinä edustava elintasosiivestä huolimatta, samoin kuin piharakennukset. Kokonaisuus on säilynyt ulkoasultaan ja ominaispiirteiltään lähes alkuperäisenä ja rakennusten alkuperäinen ulkoasu ja ominaispiirteet ovat muutoksista huolimatta edelleen hahmotettavissa. Pihapiirin rakennuskanta on kerroksellista ja vaiheet ovat hyvin luettavissa sekä ilmentävät omaa aikaansa.

Pihapiiri peltoaukean reunalla on kyläkuvallisesti ja maisemallisesti edustava ja yhteys pohjoispuoliseen Heikkilän tilaan hahmottuu maisemassa edelleen.

Rakennukset ilmentävät 1900-luvun alun maataloutta. Yhteys viljelymaisemaan on säilynyt hienosti.

Suosituks:

Kohdetta ei ole aiemmin inventoitu tai osoitettu arvokkaaksi.

Kohde on arkkitehtonisilta, historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan edustava ja paikallisesti merkittävä. Kohde suositellaan osoittamaan yleiskaavassa kyläkuvallisesti arvokkaana alueena (sk-1). Kohde on omaleimainen ja sen rakennusperinne on arvokasta. Alueen arvokasta rakennuskantaa vaalitaan. Uudis- ja korjauskentäminen tulee sopeuttaa kyläkuvaan ja rakennusperinteeseen. Rakennukset on sijoitettava rakennuspaikalle perinteiseen tapaan maisemaan sopeutuvasti. Kohteen kerroksellisuutta ja alkuperäisiä piirteitä tulee vaalia samoin kuin yhteyttä avoimeen peltomaisemaan.

Lähteet:

Isännän haastattelu 4.10.2016.

19.12.2016

Kuva 30. Näkymä Mutalaan pellon yli Huotarilasta. Vasemmalla Mutalan lato, oikealla vaalea rakennus on Mutalan päärakennus.

19.12.2016

5.16 Heikkilä (Mutalantie 2b)

Mutalantie 2b
276-404-1-25

Alkuperäinen käyttö:

Maatila

Nykyinen käyttö:

asuinrakennus

Rakentamisen ajankohta:

Päärakennus 1907, talli 1970-luvulta, aitta ja sauna 1800- ja 1900-lukujen taitteesta.

Historia:

Vuoden 1810 verollepanokartassa Nykyisten Heikkilän ja Mutalan tietämille on merkitty peltoa tai niittyä, muttei asutusta. 1840-luvun kartassa tilat ovat yhtä, vaikka asuinpaikkoja on kaksi. Heikkilän päärakennus on vuodelta 1907. Talli on 1970-luvulta. Sen paikalla on ollut aiemmin navetta. Karjan pito on lopetettu tilalla 1960- ja 1970-lukujen taitteessa. Tämän jälkeen tilalla on ollut hevosia. Nyt eläimiä ei ole. Aitan vanhempi hirsinen eteläpääty on 1800- ja 1900-lukujen taitteesta, lautarakenteinen pohjoispääty on nuorempi.

Kuva 31. Karttaote 1840-luvun pitäjänkartasta. Tilarajat punaisella katkoviivalla. Heikkilän (kartassa A) pohjoinen tilaraja vastaa nykyistä, samoin kuin Huotarilan (kartalla B). Heikkilässä on ollut kaksi asuinpaikkaa, joista toisesta on muodostunut nykyinen Mutala ja toisesta nykyinen Heikkilä.

19.12.2016

Rakennukset:

Päärakennus on puolitoistakerroksinen harjakattoinen rakennus. Se on vuodelta 1907. Julkisivulaudoitus ja ikkunat on uusittu. Julkisivut on vuorattu pystylaudoituksella ja maalattu punamullan sävyiseksi. Päätykolmio on kapeaa pystypaneelia ja valkoinen. Nurkkalaudat ovat valkoiset. Uusittujen ikkunoiden karmit ovat tummaa puuta ja niissä on kapea tuuletusikkuna. Perustukset on lohkottua kiveä. Katto on profiilipeltiä. Kuisti on pihapiirin puolella ja taloon on kaksi sisäänkäyntiä. Myös kuistin ikkunat on uusittu. Sisäänkäynnille johtaa betonista valetut portaat.

Pihapiirin itäreunalla on aitta. Vanhempi hirsirakenteinen eteläpääty on 1800- ja 1900-lukujen taitteesta, pohjoispääty on uudempi. Aitta on punamullattu ja listat ovat valkoisia. Katto on profiilipeltiä.

Pihapiirin kaakkoiskulmassa on hirsirakenteinen vanha sauna 1800- ja 1900-lukujen taitteesta. Sauna on punamullattu ja sillä on uusi profiilipeltikatto.

19.12.2016

Talli on 1970-luvulta, jolloin tilalla luovuttiin lehmistä. Paikalla on aiemmin ollut navetta.

Pellon puolelta pihapiiriä rajaa konehalli. Pihapiirin keskellä on vanha maakellari.

Kunto: Rakennukset ovat pääpiirteissään hyvässä kunnossa.

Ympäristö:

Pihapiiri on tilan viljellyn peltoaukean reunalla. Ympärillä on uudempaa omakoti-asutusta sekä kaksi muuta pihapiiriä 1800- ja 1900-lukujen taitteesta.

Arvot:

Kokonaisuus edustaa arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan hyvin 1900-luvun alun umpinaista maatilan pihapiiriä eri-ikäisine rakennuksineen. Päärakennus on rakennustyyppinä paikallisesti tyypillinen esimerkki 1900-luvun alun maatilan päärakennuksesta, jonka vuoraus on uusittu. Aitta ja sauna ovat edustavia aikansa rakennuksia joskin melko huonokuntoisia. Vastaavia kokonaisuuksia on tarkastelualueella useampia. Kokonaisuus on jonkin verran muuttunut, kun vanhoja talousrakennuksia on korvattu uusilla, mutta umpipiha on kuitenkin säilynyt. Päärakennuksen alkuperäinen ulkoasu ja ominaispiirteet ovat muuttuneet mutta tunnistettavissa. Kokonaisuus on historiallisesti kerroksinen ja eri vaiheet ovat hyvin luettavissa sekä ilmentävät aikaansa.

Pihapiiri peltoaukean reunalla on kyläkuvallisesti ja maisemallisesti melko edustava ja yhteys eteläpuoliseen tilaan Mutalaan hahmottuu maisemassa edelleen.

Rakennukset ilmentävät 1900-luvun alun maataloutta. Yhteys viljelymaisemaan on säilynyt.

19.12.2016

Suositukses:

Kohdetta ei ole aiemmin inventoitu tai osoitettu arvokkaaksi.

Kohde on arkkitehtonisilta, historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan edustava ja paikallisesti merkittävä. Kohde suositellaan osoittamaan yleiskaavassa kyläkuvallisesti arvokkana alueena (sk-1). Kohde on omaleimainen ja sen rakennusperinne on arvokasta. Alueen arvokasta rakennuskantaa vaalitaan. Uudis- ja korjauskentäminen tulee sopeuttaa kyläkuvaan ja rakennusperinteeseen. Rakennukset on sijoitettava rakennuspaikalle perinteiseen tapaan maisemaan sopeutuvasti. Kohteen kerroksellisuutta ja alkuperäisiä piirteitä tulee vaalia samoin kuin yhteyttä avoimeen peltomaisemaan.

Lähteet:

Isännän haastattelu 4.10.2016.

19.12.2016

5.17 Mutala (Myllytie 7)

Myllytie 7
276-404-2-102

Alkuperäinen käyttö:

Maatila

Nykyinen käyttö:

Asuinrakennus

Rakentamisen ajankohta:

Päärakennus 1900-luvun alusta, navetta 1950-luvulta, aitta 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta, uusi saunamökki.

Historia:

Vuoden 1810 verollepanokartassa Mutalan paikalle on merkitty pelto tai niitty. 1840-luvun kartassa peltoala on kasvanut ja tila on kuulunut Huotarilaan. 1840-luvun karttaan Mutala on merkitty asutuksi.

Kuva 32. Karttaote 1840-luvun pitäjänkartasta. Tilarajat punaisella katkoviivalla. Mutala (kartan pohjoisin punaisella merkitty asuinpaikka) on Huotarilan (kartalla B) kanssa samaa tilaa.

Päärakennus vaikuttaa hyvin samankaltaiselta kuin Heikkilän päärakennus ollen luultavasti 1900-luvun alusta. Navetta on 1950-luvulle tyypillinen. Pihapiirissä on myös hirsiaitta 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta. Vanhan saunamökin paikalle on juuri valmistunut uusi saunamökki.

19.12.2016

Rakennukset:

Päärakennus on puolitoistakerroksinen harjakattoinen rakennus. Rakennus on vastaava kuin Heikkilän päärakennus. Asuinkerros on vuorattu vaakapanelilla, yläkerta pystyrimaudoituksella. Maantasokerros on lisälämmöneristetty, minkä takia ikkunat ovat jääneet alkuperäistä syvemmälle. Ikkunat on jaettu kahdella pystyvuoralla kolmeen osaan. Ikkunat ja ovet on uusittu. Vesikaton saumapelti on uusittu äskettäin. Päärakennuksen vieressä on vanha maakellari.

Navetta on 1950-luvulta ja vastapäätä päärakennusta. Navetta on puhtaaksi muurattu sementtitiilistä. Ovet ja ikkunat ovat alkuperäiset. Vaakaikkunoissa on kuusi ruutua. Navetan ylinen on vuorattu punaisella pystypaneelilla. Katto on profiilipeltiä.

Hirsirakenteinen punamullattu aitta on 1800- ja 1900-lukujen taitteesta. Se on umpipihan lounaisreunalla. Aitassa on vanha keltainen aitan ovi, jonka listat ovat valkoiset. Toisessa päädyssä on iso oviaukko. Nurkkahirsien päät on maalattu valkoiseksi. Katto on aaltopeltiä.

19.12.2016

Umpipihan koillisreunalla on uudempi lautarakenteinen piharakennus. Se on punamullan sävyinen ja katto on profiilipeltiä.

Vanha saunan paikalle on rakennettu uusi saunamökki.

Kunto: Rakennukset ovat hyvässä kunnossa.

Ympäristö:

Mutala on alkuaan sijainnut peltoaukean reunalla, nyt tila on jäänyt uusien omakotitalojen ympäröimäksi. Pihapiirin lounaispuolella on pieni niitty, jonka yli näkyy Heikkilän navetta.

Arvot:

Kokonaisuus edustaa arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan hyvin 1900-luvun alun umpinaista maatalon pihapiiriä eri-ikäisine rakennuksineen. Päärakennus on rakennustyyppinä paikallisesti tyypillinen esimerkki 1900-luvun alun maatalon päärakennuksesta, jonka vuoraus on uusittu. Piharakennukset ovat ajalleen tyypillisiä. Vastaavia kokonaisuuksia on tarkastelualueella useampia. Kokonaisuus on jonkin verran muuttunut, kun vanhoja talusrakennuksia on korvattu uusilla, mutta umpipiha on kuitenkin säilynyt. Päärakennuksen alkuperäinen ulkoasu ja ominaispiirteet ovat muuttuneet mutta tunnistettavissa. Kokonaisuus on historiallisesti kerroksinen ja eri vaiheet ovat hyvin luettavissa sekä ilmentävät aikaansa.

Pihapiiri muodostaa kyläkuvallisesti ehyen kokonaisuuden, mutta yhteys pelto-omaisuuteen on katkennut.

Rakennukset ilmentävät 1900-luvun alun maataloutta. Yhteys viljelyomaisuuteen ei ole säilynyt, mikä heikentää kohteen kertovuuutta.

19.12.2016

Suositukset:

Kohdetta ei ole aiemmin inventoitu tai osoitettu arvokkaaksi.

Kohde on arkkitehtonisilta, historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan edustava ja paikallisesti merkittävä. Kohde suositellaan osoittamaan yleiskaavassa arvokkaana rakennuksena tai rakennusryhmänä, koska yhteys peltomaisemaan on hävinnyt (sr-2). Arvokkaan rakennuskannan säilyminen on suotavaa. Korjausrakentamisen yhteydessä rakennuksen kerroksellisuutta ja alkuperäisiä piirteitä vaalitaan. Mahdollinen täydennysrakentaminen sovitetaan huolella kohteen ominaispiirteisiin.

19.12.2016

5.18 Junkkala

Vanha Nurmeksentie 33
276-404-23-46

Alkuperäinen käyttö:

Maatila

Nykyinen käyttö:

Rakennus ei ole ilmeisesti vakituisesti asuttu.

Rakentamisen ajankohta:

Päärakennus 1893, kiviinavetta 1915 (tai 1934), aitta 1893, riihi noin 1930, sauna noin 1920

Historia:

Junkkala on alueen vanhoja kantatiloja vuodelta 1730. Tila on ollut sukutila perustamisestaan saakka. Tilan koko on ollut aikaisemmin noin 400 ha, nykyisin noin 100 ha. Mm. nykyinen Metsäranta on asutettu 1800-luvun puoliväliin mennessä lohkomatta sitä Junkkalasta. Vuonna 1910 valmistunut junanrata on lohkaissut osan tilan pelloista ja erottanut Junkkalan pellot Kylmäojantienvarren asutuksen pelloista. Junkkalan vanhempi hirsirakenteinen navetta on sijainnut nykyisen umpipihan eteläpuolella. Se on siirretty 1950-luvulla Aholan pihapiiriin. Tilalla on luovuttu karjasta 1970-luvun puolivälissä. Tilan nykyinen päärakennus sijaitsee metsäalueella Vanhan Nurmeksentien itäpuolella osoitteessa Vanha Nurmeksentie 32b.

Rakennukset:

Päärakennus on puolitoistakerroksinen hirsirakenteinen rakennus. Se on valmistunut vuonna 1893. Se käsittää suuren hokkahirsisen tuvan ja 5 huonetta. Mineriiitulkovuoraus on vuodelta 1960. Ikkunoissa on kuusi ruutua. Talon vesikate on hyväkuntoinen ja peltiä. Sisäänkäyntikuisti on umpipihan puolella.

Kiviinavetta on vuodelta 1914 ja päädyn lato vuodelta 1934. Navetan maantasokerros on muurattu lohkotuista kivistä. Navetan ylinen on hirsirakenteinen. Päätykolmiot ovat pystyrimalaudoitettut. Ajoramppi ylisille on umpipihan puolelta pitkän julkisivun päädystä. Ramppi ja ylisten pariovi ovat huonossa kunnossa. Navetan vaakaikkunoissa on kahdeksan ruutua. Yllisen päätyikkunassa on yhteensä 10 ruutua: ikkunan vaakaasuuntainen alaosa on jaettu kahdeksaan ruutuun, jonka keskimmäisten ruutujen päällä on vielä kaksi ruutua. Rakennuksella on melko uusi profiilipeltikatto.

19.12.2016

Sauna on 1920-luvulta. Saunamökki on vuorattu pystyrimalaudoituksella. Saunamökki on punamullan sävyinen. Ikkunoissa on kuusi ruutua. Harjakatto on päällystetty punasävyisellä kattohuovalla. Saunamökki on suuren lehtikuusen alla päärakennuksen ja navetan välissä umpipihan kulmalla.

Aitta on rakennettu samoihin aikoihin kuin päärakennus. Hirsipintainen aitta on punamullattu. Ovet ovat keltaiset, listoitus valkoinen. Myös nurkkahirsien päät on maalattu valkoisiksi. Perustuksena ovat luonnonkivet. Aitan pärekatto on jossain välissä muutettu huopakatoksi. Nyt katteena on profiilipelti. Aitassa on 2 makuuaittaa ja 3 vilja-aittaa. Aitan päädyssä on maakellari.

Riihi sijaitsee Vanhan Nurmeksentien vastakkaisella puolella peltoaukealla. Riihen rakennusajankohta on noin 1930. Perustukset ovat kives-
tä ja runko hirrestä. Hirsirunko on pahasti painunut ja sitä on tuettu följareilla. Rakennus on punamullattu, listat ovat valkoiset ja ovet keltaisia. Iso pariovi on punainen. Vesikate on profiilipeltiä. Riihen vieressä on hirsirakenteinen punamullattu lato, jonka vesikate on profiilipeltiä.

19.12.2016

Kunto: Rakennukset ovat pääosin hyvässä kunnossa.

Ympäristö:

Vuonna 1910 valmistunut junarata kulkee pihapiirin länsipuolelta. Ennen rataa Junkkalasta on ollut vapaa näkymä peltojen ja niittyjen yli Kylmäojantien varren taloille. 1950- ja 1960-lukujen taitteessa valmistunut Nurmeksen tie kulkee pihapiirin itäpuolella erottaen pääosan tilan pelloista pihapiiristä. Tilaan liittyvä suuri peltoaukea on edelleen pääosin viljelty ja peltoaukean yli näkyy Metsärannan rakennukset. Peltoaukealla on myös säilynyt latoja. Metsäranta on asutettu 1800-luvulla ja pihapiirissä on vanhoja ulkorakennuksia 1900-luvun alkupuolelta. Peltoaukean koilliskulma on metsitetty 1990-luvulla. Peltoaukean eteläreunalta on lohkaistu kiinteistö asuinkäyttöön vuoden 1980 jälkeen.

Arvot:

Junkkalan umpipiha ja riihi muodostavat arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan rakennusajankohtaa hyvin edustavan kokonaisuuden. Kokonaisuus on säilynyt pääpiirteissään ulkoasultaan ja ominaispiirteiltään lähes alkuperäisenä. Myös piharakennukset ja ladot ovat edustavia. Kokonaisuus ympäröivine peltoineen ja Metsärannan pihapiireineen on edustavalla tavalla säilynyt ehyenä ja on tämän takia paikallisesti harvinainen. Vaikka Junkkalan päärakennus on vuorattu mineriittilevyillä, alkuperäinen rakennusmassa on edelleen hahmotettavissa. Piharakennusten julkisivut ovat paremmin säilyttäneet alkuperäisen ulkoasunsa. Pihapiirissä ei enää asuta vakituisesti. Kokonaisuus ei ole erityisen kerroksellinen, vaan ilmentää 1800- ja 1900-lukujen vaihteen arkkitehtuuria. Päärakennuksen julkisivun vuoraaminen mineriittilevyillä ilmentää omaa aikaansa.

Pihapiiri on kyläkuvallisesti tärkeällä paikalla radan ja Vanhan Nurmeksentien varrella, peltoaukean reunalla. Umpipiha ja riihi ovat maamerkkejä, jotka ovat myös osa paikan henkeä. Maisemallinen yhteys ja tielinjaus Metsärantaan on säilynyt.

Rakennukset ja historiallisesti kerroksellinen maisema ilmentävät 1800- ja 1900-lukujen vaihteen maataloutta ja alueen asuttamista. Yhteys viljelymaisemaan on säilynyt.

Suositukset:

Joensuun seudun yleiskaavan 2020 kulttuuriympäristöselvityksessä kohde on arvioitu seudullisesti merkittäväksi. Se on myös osoitettu maakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (ma/km) maakuntakaavan 3. vaiheessa.

Kohde on arkkitehtonisilta, historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan tärkeä ja maakunnallisesti merkittävä. Umpipiha rakennuksineen suositellaan osoittamaan yleiskaavassa suojeltavana rakennuksena tai rakennusryhmänä (sr-1). Junkkalan ja Metsärannan välinen peltoaukea tielinjauksineen sekä Metsärannan pihapiiri suositellaan osoittamaan yleiskaavassa kyläkuvallisesti arvokkaana alueena (sk-1). Kohde ympäristöineen on omaleimainen ja sen rakennusperinne on arvokasta.

Junkkalan vanha pihapiiri siihen liittyvine riihineen on säilytettävä. Kohteeseen kuuluvia rakennuksia ja rakenteita ei saa purkaa eikä niiden ulkoasua muuttaa siten, että niiden kulttuurihistoriallisesti ja kyläilmiöön kannalta merkittävä luonne turmeltuu. Mahdollinen korjausrakentaminen on tehtävä kunnioittaen kohteen ominaispiirteitä ja muuttamatta olennaisesti rakennusten luonnetta. Jos oleva ra-

19.12.2016

kennus on korvattava uudella, uuden rakennuksen on ulkoasultaan ja mittasuhteiltaan sovelluttava vanhaan pihapiiriin.

Kyläkuvallisesti arvokkaalla alueella uudis- ja korjausrakentaminen tulee sopeuttaa kyläkuvaan ja rakennusperinteeseen. Näköyhteys Junkkalan ja Metsärannan välillä säilytetään. Alueen arvokasta rakennuskantaa vaalitaan. Uudisrakennukset on sijoitettava rakennuspaikalle perinteiseen tapaan maisemaan sopeutuvasti. Kohteen kerroksellisuutta ja alkuperäisiä piirteitä tulee vaalia samoin kuin avointa, ehyiden metsänreunojen ympäröivää peltomaisemaa.

Lähteet:

Elyn tietokanta

Outi Suoranta (2005): Kulttuuriympäristöselvitys Eno, Joensuu, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi, Pyhäselkä. Joensuun seudun yleiskaava. Tekninen vi-rasto, kaavoitus.

Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt Pohjois-Karjalassa, Pohjois-Karjalan maakuntakaavan 3. vaihe, Maakuntakaavaselostus, liite 1. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, julkaisu 165, 2014.

Kuva 33. Näkymä Metsärannasta Junkkalaan. Kuvan oikeassa reunassa näkyy Junkkalan riihi ja pihapiiriä ympäröivät suurikokoiset kuuset, joiden lomasta näkyy pihapiirin aitta ja päärakennuksen katto. Kuvan vasemmassa reunassa lato Junkkalan pellolla.

19.12.2016

Kuva 34. Oikealla lato ja sen takana Junkkalan riihi. Taustalla Junkkalan pihapiiriä ympäröiviä vanhoja kuusia.

Kuva 35. Näkymä Junkkalan portilta Metsärantaan. Edessä vasemmalla Junkkalan riihi.

19.12.2016

5.19 Ahola

Aholantie 6
276-404-131-0

Alkuperäinen käyttö:

Maatila

Nykyinen käyttö:

Maatila

Rakentamisen ajankohta:

Päärakennus 1957, vanha hirsinavetta siirretty Junkkalan pihapiiristä 1950-luvulla, sikala 1979.

Historia:

Vuoden 1810 verollepanokartassa tilan kohdalla on pieni pelto tai niitty. 1840-luvun kartassa peltoala on suurentunut ja tila on asutettu. Myös Pielisjoen rannalla olevan pellon yhteyteen on merkitty asuinrakennus. Nykyisen isännän mukaan tila on liitetty 1850-luvulla Junkkalaan. Tila on lohkottu Junkkalasta 1950-luvulla omaksi tilakseen. Tällöin paikalla on ollut vuokramökki. Nykyinen päärakennus on vuodelta 1957 ja sitä on laajennettu 1980-luvulla. Pihapiiriin on siirretty 1950-luvulla Junkkalan vanha hirsinavetta. Sikala on vuodelta 1979. Peltoalaa on suurennettu 1980-luvulla.

Kuva 36. Karttaote 1840-luvun pitäjänkartasta. Keskellä nykyinen Ahola.

19.12.2016

Rakennukset:

Päärakennus on puolitoistakerroksinen. Se on vuodelta 1957. Laajennos on tehty 1980-luvulla. Julkisivut on vuorattu ylä- ja alaosiin pystypaneelilla, keskeltä vaakapaneelilla. Talo on vaalea sävyinen. Ikkunat on uusittu, pokat ovat valkoiset. Kivijalka on rapattu, katto on uudehko kattotiiltä jäljittelevä peltikatto.

Aholan pihapiirissä on Junkkalasta 1950-luvulla siirretty 1800-luvun hirsinavetta. Hirsinavettaa on jatkettu lautarakenteisella lahdolla, jonka päädissä on edelleen 1950-luvun ovet. Hirsinavetan ylinen on vuorattu pystyrimalaudoituksella samoin kuin uudempi siipi. Katto on hyväkuntoinen punasävyinen profiilipeltikatto. Viereisessä kuvassa hirsinavetan itä- ja pohjoisjulkisivu, alla sen pihanpuoleinen julkisivu. Kahdessa alimmassa kuvassa 1950-luvun lisäsiipi pihapiirissä.

19.12.2016

Navetan taakse on rakennettu sikala vuonna 1979. Ulkoseinät ovat valkoisia betonielementtejä, päätykolmiot on vuorattu pystylautoituksella.

Pihapiirin takana metsäsaarekkeessa on uusi konesuoja ja puimuri sekä hirsilato.

Kunto: Rakennukset ovat hyvässä kunnossa.

Ympäristö:

Ahola sijaitsee siihen kuuluvan viljellyn peltoaukean keskellä. Peltoaukeaa rajaa eheät metsät.

Arvot:

Kokonaisuus on arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan rakennusajankohdalle tyypillinen maatilan pihapiiri eri-ikäisine talousrakennuksineen. Päärakennus on rakennustyyppinä yleinen, samoin kuin muut talousrakennukset paitsi hirsinavetta. Paikalle siirretty hirsinavetta on rakennustyyppinä edustava 1800-luvun navetta. Navetan alkuperäinen ulkoasu ja ominaispiirteet ovat edelleen tunnistettavat vaikka muutoksiakin on tehty. Navetassa ei enää ole lehmiä. Pihapiirin rakennuskanta on kerroksellista ja vaiheet ovat hyvin luettavissa sekä ilmentävät omaa aikaansa.

Pihapiiri peltoaukean keskellä on maisemallisesti edustava eheyttänsä ansiosta. Uudempi rakennuskanta on sovitettu miellyttävästi vanhempien rakennusten yhteyteen.

Vaikka tilalla ei ole säilynyt ehkä latoja lukuun ottamatta 1800-luvun rakennuskantaa peltoaukean keskellä sijaitseva pihapiiri ilmentää edustavasti pysyvän peltoviljelyn kehittymistä alueella. Pihapiirin 1800-luvun hirsinavetta kertoo tuolloisesta karjanhoidosta ja sen siirto nykyiselle paikalleen kertoo hirsirakenteiden uudelleen käytöstä. Yhteys viljelysmaisemaan on edelleen vahva.

19.12.2016

Suosituksset:

Kohdetta ei ole aiemmin inventoitu tai osoitettu arvokkaaksi.

Kohde on arkkitehtonisilta, historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan edustava ja paikallisesti merkittävä. Kohde suositellaan osoittamaan yleiskaavassa kyläkuvallisesti arvokkaana alueena (sk-1). Kohde on omaleimainen ja sen rakennusperinne on arvokasta. Alueen arvokasta rakennuskantaa vaalitaan. Uudis- ja korjauskentäminen tulee sopeuttaa kyläkuvaan ja rakennusperinteeseen. Rakennukset on sijoitettava rakennuspaikalle perinteiseen tapaan maisemaan sopeutuvasti. Kohteen kerroksellisuutta ja alkuperäisiä piirteitä tulee vaalia samoin kuin avointa, ehyiden metsänreunojen ympäröivää peltomaisemaa.

Lähteet:

Isännän haastattelu 4.10.2016.

19.12.2016

Kuva 37. Näkymä Aholan pihapiiriin. Oikealla vaalea päärakennus, sen vieressä näkyy hirsinavetta ja ladon pääty. Vasemmassa reunassa viljankuivuri.

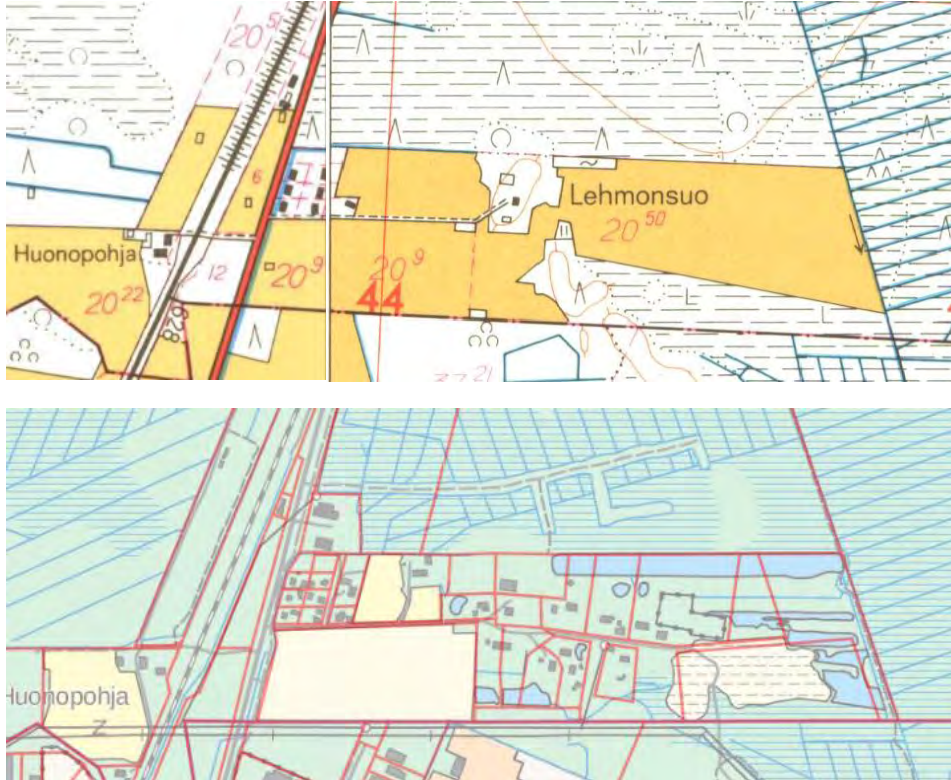

Kuva 38. Aholan peltoaukeaa. Pihapiirin yhteydessä olevassa metsäsaarekkeessa sijaitsee tilan uudempia talousrakennuksia. Pellolla on hirsilato.

19.12.2016

6 Inventoidut jälleenrakennuskauden asuinalueet

6.20 Lehmonsuontien alkupää

Kuva 39. Yllä ote peruskartasta vuodelta 1974 ja alla ote Maanmittauslaitoksen taustakarttasarjasta samalla rajauksella.

Lehmonsuontien alkupää

Rakentamisen ajankohta ja historia:

Aivan Kontiolahden ja Joensuun rajalla on Lehmonsuontien alussa kuuden jälleenrakennuskauden asuntontin kokonaisuus. Näiden takana on ollut noin kahden hehtaarin asuntoviljelystila, joka on lohkottu myöhemmin suuriksi omakotitalontonteiksi ja turpeenottoalueeksi. Asuntotontit ovat olleet Joensuuhun vievän tien varrella liittyen ennemmin Mutalan kuin Lehmon kylärakenteeseen.

Katukuva:

Tontit ovat kooltaan noin 1000 m². Rakennukset muodostavat tiiviin ja yhtenäisen kokonaisuuden. Päärakennukset sijoittuvat Vanhan Nurmeksentien varrelle sekä Ollinkujan varrelle yhtenäisiksi riveiksi. Piharakennukset sijoittuvat kokonaisuuden keskelle tonttien rajoille. Kaksi pohjoisinta tonttia on jäänyt rakentamatta.

Kunto:

Alueen rakennukset ovat pääosin hyvässä kunnossa.

19.12.2016

Ympäristö:

Alue sijaitsee kunnan rajalla irrallaan Lehmon kylärakenteesta. Alueen pohjoispuolella on Lamminrantaan ulottuva ojitettu suo, vierestä kulkee Vanha Nurmeksentie. Eteläpuolella on kesannolla olevaa entistä peltoa, jonka takana Joensuun puolella on teollisuusaluetta. Lehmonsuontien varrella on eri-ikäistä rakennuskantaa väljillä suopohjaisilla tonteilla.

Arvot:

Alue on rakenteeltaan ja rakennuskannaltaan varsin tyypillinen pieni jälleenrakennuskauden asuinalue aivan kunnan rajalla. Asuntotonttien kokonaisuus on säilynyt ulkoasultaan, ominaispiirteiltään ja käyttötarkoitukseltaan melko alkuperäisenä ollen tämän takia paikallisesti edustava ja harvinainen. Rakennuksiin on tehty jonkin verran muutoksia, jotka ovat tunnistettavia ja ilmentävät aikaansa, kuten ns. elintasosiivet.

Yhtenäisyydestään huolimatta kohde on maisemallisesti melko tavanomainen joutu- en ehkä kohteen pienuudesta.

Alue ja sen rakennuskanta sekä sijainti kunnan rajalla lähellä Joensuun työpaikko- ja ilmentävät edustavasti jälleenrakennuskauden aikaista asutustoimintaa.

Suosituks:

Kohdetta eikä alueella sijaitsevia rakennuksia ei ole aiemmin inventoitu tai osoi- tettu arvokkaaksi.

Kohde on arkkitehtonisilta, historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan edustava ja pai- kallisesti merkittävä. Kohde suositellaan osoittamaan yleiskaavassa kyläkuvalli- sesti arvokkaana alueena (sk-2). Kohde on omaleimainen ja sen rakennusperinne on arvokasta. Alueen arvokasta jälleenrakennuskauden rakennuskantaa vaalitaan. Uudis- ja korjausrakentaminen tulee sopeuttaa kyläkuvaan ja rakennusperintee- seen. Mahdollisen uudisrakentamisen kohdealueella tai sen ympäristössä tulee muodostaa olemassa olevien rakennusten kanssa yhtenäisen kokonaisuuden, jon- ka vaiheet ovat kuitenkin luettavissa. Uudisrakennusten tulee sopeutua etenkin massoitteeltaan ja sijoittelultaan ympäristön rakennuksiin.

Lähteet:

Liisa Ryyppö: Kontiolahden historia 1870-1970. Kontiolahden kunta 1984.

19.12.2016

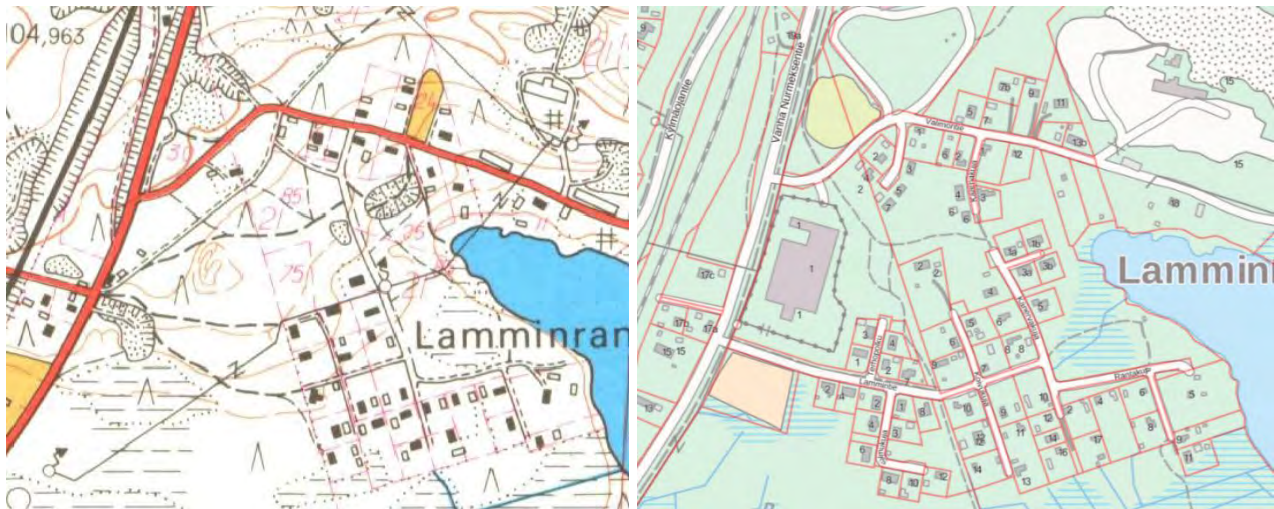

Kuva 40. Jälleenrakennuskauden asuinalue Lehmonsuontien alkupäässä. Vanhan Nurmeksentien varrella on kolme jälleenrakennuskauden rakennusta. Kuvälähde: Google Maps, Street View, syyskuu 2009. Lainattu 31.11.2016.

<https://www.google.fi/maps/@62.6319413,29.800211,3a,75y,65.67h,91.81t/data=!3m6!1e1!3m4!1sAdbI0Sp5IzQA57RJx9nlYQ!2e0!7i13312!8i6656?hl=en>

19.12.2016

6.21 Lamminranta

Kuva 41. Vasemmallä ote vuoden 1974 peruskartasta ja oikealla ote Maanmittauslaitoksen taustakarttasarjasta samalla rajauksella.

Lamminranta; Rantakujan, Kanervakujan ja Koivukujan varret

Rakentamisen ajankohta ja historia:

Utranharjulla on ollut sementtivalimo ilmeisesti jo 1930-luvulla. Valimotien varrella onkin sementtivalimon työntekijöiden mökkejä jo ajalta ennen toista maailmansotaa. Nykyisten Kanervakujan, Rantakujan ja Koivukujan varsille muodostettiin asuntotiloja- ja tontteja ilmeisesti jatkosodan jälkeen maanhankintalain myötä. Tontit olivat tarkoitettu siirtoväelle ja rintamamiehille. Suurin osa Kontiolahden asutustiloista ja -tonteista sijoittui Lehmoon paikkoihin, joissa maaperä soveltuu huonosti viljelyyn. Lehmosta käsin pystyi myös käymään töissä Joensuussa.

Katukuva:

Lamminrannan tontit ovat kooltaan noin 2000 – 4000 m². Päärakennukset on sijoitettu etenkin Rantakujan ja Kanervakujan varrella lähelle kadun vartta, mutta suurten tonttien takia katukuva jää väljäksi. Talot ovat tyypillisiä jälleenrakennuskauden puolitoistakerroksisia omakotitaloja. Niiden väriyty vaihtelee. Talojen julkisivulaudoituksia, ikkunoita ja kattoja on uusittu ja osaan on rakennettu ns. elintasosiipi. Etenkin Koivukujan varrella on myös uudempaa rakennuskantaa. Osalla tontteja on säilynyt myös 1950-luvun piharakennuksia.

Kunto: Alueen rakennukset ovat pääosin hyvässä kunnossa.

Ympäristö:

Lamminranta sijaitsee Onkilammen rannalla paikalla, jossa Utranharjun hiekkainen maaperä vaihtuu suoksi. Lamminrannan eteläpuolella on ojitettua suota. 1950-luvun asuinalueen länsipuolella on uudempaa omakotitaloaluetta. Pohjoispuolella on Valimotien varrella 1900-luvun alun mökkiasutusta, jonka seassa on myös jälleenrakennuskauden taloja sekä uudempia taloja. Harju alkaa varsinaisesti nousta vasta Valimotien pohjoispuolelta muuta maastoa selvästi korkeammaksi. Alkujaan alue on ollut varsin selvästi erillään muusta asutuksesta ja vasta

19.12.2016

1900-luvun lopun täydennysrakentaminen on yhdistänyt Lamminrannan kiinteämmin Lehmon muuhun rakenteeseen.

Arvot:

Alue on rakenteeltaan ja rakennuskannaltaan varsin tyypillinen jälleenrakennuskauden asuinalue. Muut Lehmon jälleenrakennuskauden asuinalueet sijaitsevat kiinteämmin kylärakenteen yhteydessä, Lamminranta on alkujaan ollut oma irrallinen alueensa soiden keskellä. Vaikka aluetta on jonkin verran täydennysrakennettu ja se on kuroutunut kiinteämmin osaksi kylän muuta rakennetta, sen alkuperäinen rakenne ja syrjäinen sijainti ovat edelleen hahmotettavissa. Vastaavia kokonaisuuksia ei ole tarkastelualueella muita. Rakennusten alkuperäinen ulkoasu ja ominaispiirteet ovat vaihtelevassa määrin muuttuneet, mutta edelleen tunnistettavissa.

Täydennysrakentamisesta ja rakennuskantaan tehdyistä muutoksista huolimatta alueen katukuva on edelleen eheä ja alue on kaupunkikuvallisesti paikallisesti edustava.

Alue ja sen rakennuskanta ilmentää edustavasti jälleenrakennuskauden aikaista asutustoimintaa.

Suosituks:

Kohdetta eikä alueella sijaitsevia rakennuksia ei ole aiemmin inventoitu tai osoitettu arvokkaaksi.

Kohde on arkkitehtonisilta, historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan edustava ja paikallisesti merkittävä. Kohde suositellaan osoittamaan yleiskaavassa kyläkuvallisesti arvokkaana alueena (sk-2). Kohde on omaleimainen ja sen rakennusperinne on arvokasta. Alueen arvokasta jälleenrakennuskauden rakennuskantaa vaalitaan. Uudis- ja korjausrakentaminen tulee sopeuttaa kyläkuvaan ja rakennusperinteeseen. Mahdollisen uudisrakentamisen kohdealueella tai sen ympäristössä tulee muodostaa olemassa olevien rakennusten kanssa yhtenäisen kokonaisuuden, jonka vaiheet ovat kuitenkin luettavissa. Uudisrakennusten tulee sopeutua etenkin massoitteeltaan ja sijoittelultaan ympäristön rakennuksiin.

Lähteet:

Liisa Ryyppö: Kontiolahden historia 1870-1970. Kontiolahden kunta 1984.

19.12.2016

Kuva 42. Kanervakuja 12 ja 14. Kanervakuja 12:n ulkovuoraus on uusittu.

**Kuva 43. Koivukuja 9:n isolla tontilla viljellään edelleen marjoja. Pihassa on maakellari ja pi-
harakenus jälleenrakennuskaudelta. Asuintaloon on rakennettu ns. elintasosiipi.**

19.12.2016

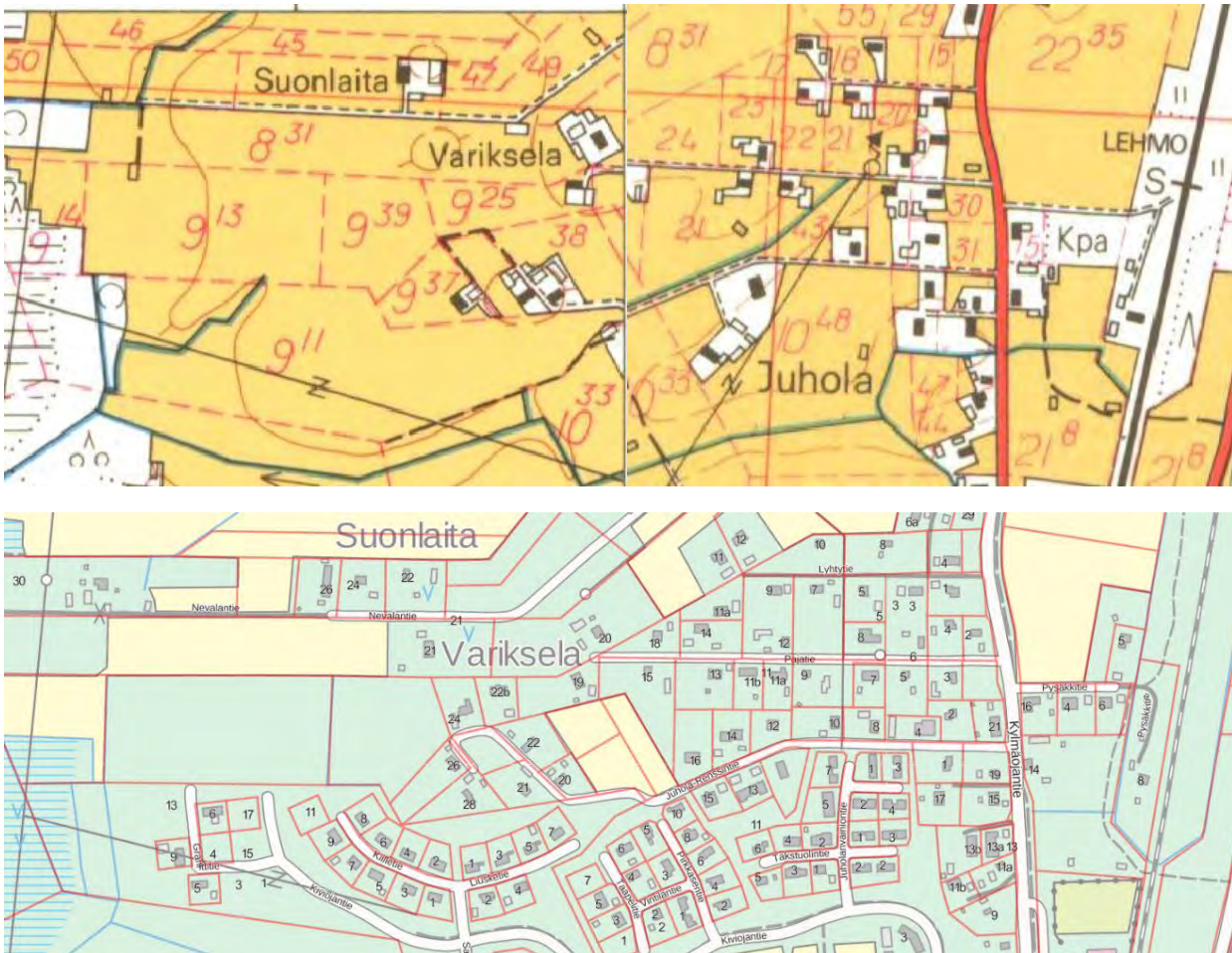
Kuva 44. Rantakuja 2:ssa sijaitsee tyyppinen jälleenrakennuskauden omakotitalo. Myös piharakennukset ovat edelleen jäljellä ja hyvässä kunnossa.

Kuva 45. Näkymä Rantakujalle. Oikealla Rantakuja 2:n piharakennuksia, keskellä Rantakuja 4.

19.12.2016

6.22 Juhola-Renssintien, Pajatien ja Lyhtytien varret

Kuva 46. Yllä ote peruskartasta vuodelta 1974 ja alla ote Maanmittauslaitoksen taustakarttasarjasta samalla rajauksella.

Juhola-Renssintien, Pajatien ja Lyhtytien varret

Rakentamisen ajankohta ja historia:

Juholan kantatilan pihapiiri on sijainnut Juhola-Renssintien eteläpuolella. Ympärillä olevia tontteja on lohkottu siirtolaisille tästä tilasta. Juholan entinen peltoaukea on rakennettu omakotitaloalueeksi 2000-luvulla ja Juholan pihapiirin rakennukset on purettu.

Katukuva:

Lyhtytie 1, 5, 7, 8 ja 10 ovat tyypillisiä puolitoistakerroksisia jälleenrakennuskauden omakotitaloja isoilla tonteilla. Myös jälleenrakennuskauden piharakennukset ovat melko hyvin säilyneet. Jälleenrakennuskauden rakennusten välissä on matalia uudisrakennuksia, jotka tekevät katukuvasta hajanaisen. Tien pohjoispuolella jälleenrakennuskauden päarakennukset sijoittuvat tonttien takareunalle ja eteläpuolella kadunvarteen. Jälleenrakennuskauden rakennuksiin on myös tehty muutoksia, kuten lisälämmöneristeitä ja ns. elintasosiipiä.

19.12.2016

Pajatien varrella on useita tyypillisiä jälleenrakennuskauden pihapiirejä isoilla tonteilla. Pajatien pohjoispuolella rakennukset on sijoitettu tien tuntumaan pääty tielle päin, eteläpuolella rakennukset ovat tien suuntaisesti. Kadun päässä on Variksela, yksi Lehmon vanhoista tiloista. Pajatien alkupäässä nro 4:ssä on sijainnut sepän paja. Ehkä talojen sijoittelun takia Pajatien varsi hahmottuu yhtenäisempänä kuin Lyhtytienvarsi, vaikka myös Pajatiellä on uudisrakennuksia jälleenrakennuskauden talojen seassa.

Juhola-Ranssien tien alkupäässä on muutamia jälleenrakennuskauden pihapiirejä sekä autokorjaamo, jonka halli näkyy jo vuoden 1974 peruskartassa. Kadun loppupäässä Juholan entisillä pelloilla on uutta rakennuskantaa.

Kunto: Alueen rakennukset ovat pääosin hyvässä kunnossa.

Ympäristö:

Alue sijaitsee keskeisellä paikalla Lehmon koulun lähistöllä. Alue on entistä peltoa, josta on jälleenrakennuskaudella lohkottu tontteja siirtoväestölle ja rintamamiehille. Alkujaan asuinalue on rajoittunut peltomaisemaan, mutta palstoja on metsitetty 1900-luvun lopussa ja 2000-luvulla Juhola-Renssintien eteläpuolinen peltoaukea on rakennettu umpeen.

Arvot:

Alue on rakenteeltaan ja rakennuskannaltaan varsin tyypillinen jälleenrakennuskauden väljä asuntotiloista koostuva alue, jota on myöhemmin täydennysrakennettu. Uudisrakennusten sijoittelu ja massoittelu poikkeaa jälleenrakennuskauden rakennuksista, mikä selvästi heikentää alueen edustavuutta. Edustavimmat kokonaisuudet löytyvät Lyhtytien ja Pajatien varsilta. Alueen alkuperäinen rakenne ja ilme ovat kuitenkin tunnistettavissa. Kantatila, josta tontit on lohkottu, on hävinnyt 2000-luvun vaihteen uudisrakentamisen myötä. Rakennusten alkuperäinen ulkoasu ja ominaispiirteet ovat vaihtelevassa määrin muuttuneet, mutta edelleen tunnistettavissa.

Kyläkuvaltaan alue on melko tavanomainen. Kyläkuvan kannalta olennaisinta on Kylmäojantien varren tyypilliset jälleenrakennuskauden pihapiirit tyyppitaloineen ja piharakennuksineen.

Alue ja sen rakennuskanta ilmentää jälleenrakennuskauden aikaista asutustoimintaa ja alueen myöhempää tiivistymistä, kun elintason nousun myötä kotitarveviljelystä ja kotieläinten pidosta on ollut mahdollista luopua.

Suosituks:

Kohdetta ei ole aiemmin inventoitu tai osoitettu arvokkaaksi. Alueelta on inventoitu muutama rakennus 1980-luvulla.

Kohde on arkkitehtonisilta, historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan melko tavanomainen, mutta sen voi kuitenkin katsoa olevan paikallisesti merkittävä. Kohde suositellaan osoittamaan yleiskaavassa kyläkuvallisesti arvokkaana alueena (sk-2). Kohde on omaleimainen ja sen rakennusperinne on arvokasta. Alueen arvokasta jälleenrakennuskauden rakennuskantaa vaalitaan. Uudis- ja korjausrakentaminen tulee sopeuttaa kyläkuvaan ja rakennusperinteeseen. Mahdollisen uudisrakentamisen kohdealueella tai sen ympäristössä tulee muodostaa olemassa olevien rakennusten kanssa yhtenäisen kokonaisuuden, jonka vaiheet ovat kuitenkin

19.12.2016

luettavissa. Uudisrakennusten tulee sopeutua etenkin massoitteeltaan ja sijoitteiltaan ympäristön rakennuksiin.

Lähteet:

Elyn tietokanta

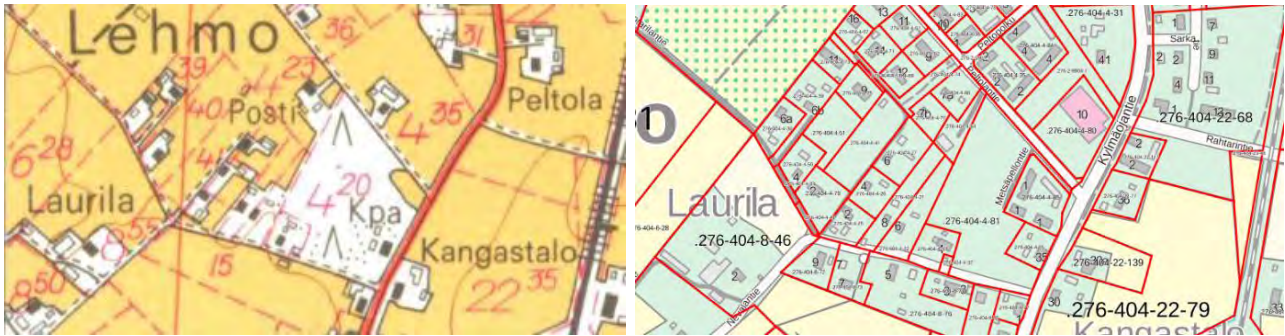
Liisa Ryyppö: Kontiolahden historia 1870-1970. Kontiolahden kunta 1984.

Kuva 47. Ilmakuva alueesta. Kuva on otettu ennen kuin Juhola-Renssintien eteläpuoliset pelot on rakennettu 2000-luvulla. Kuvälähde: Bing maps, Pictometry Bird's eye 2016. Lainattu 7.12.2016. <https://binged.it/2gky5vT>

19.12.2016

6.23 Rapakkokuja ja Nevalantie

Kuva 48. Vasemmalla ote vuoden 1974 peruskartasta ja oikealla ote Maanmittauslaitoksen taustakarttasarjasta samalla rajauksella.

Rapakkokujan ja Nevalantien alkupään varret

Rakentamisen ajankohta ja historia:

Rapakkokujan varrella ja Nevalantien alkupäässä on tyypillisiä jälleenrakennuskauden puolitoistakerroksisia omakotitaloja. Myös Huotarilantien alkupäässä on muutamia jälleenrakennuskauden taloja. Kylmäojantien varrella kummallakin puolen Nevalantietä on 1900-luvun alun rakennukset, joista pohjoisemmassa on toiminut kauppa. Näitä vastapäätä on Kangastalon vanha pihapiiri.

Katukuva:

Etenkin Rapakkokuja on katukuvaltaan eheä kokonaisuus. Talot sijoittuvat kujan kaakkoispuolelle kadun suuntaisesti lähelle katulinjaa. Nevalantien ja Huotarilantien varrella talot on sijoiteltu vapaammin tonteille. Kylmäojantien varren 1900-luvun alun rakennusta rajaavat voimakkaasti katunäkymää.

Kunto: Alueen rakennukset ovat pääosin hyvässä kunnossa.

Ympäristö:

Alue on ollut peltomaisemaan sijoittunutta kylän keskustaa. Posti on sijainnut Peltolantien varressa ja kauppa Kylmäojantien varrella. Nyt kylän keskusta on siirtynyt hieman pohjoisemmaksi.

Arvot:

Etenkin Rapakkokujan varsi on edustava jälleenrakennuskauden kokonaisuus rakenteeltaan ja rakennuskannaltaan. Kujan varren rakennukset ovat säilyttäneet yhtenäisen, lähes alkuperäistä vastaavan ilmeensä ollen tämän takia harvinainen kokonaisuus alueella.

Eheä katunäkymä on kyläkuvallisesti paikallisesti edustava. Kylmäojantien varren 1900-luvun alun rakennukset ovat kyläkuvallisesti tärkeitä. Myös entisellä postilla on kyläkuvallista merkitystä uudemman rakennuskannan seassa.

Alue ja sen rakennuskanta ilmentää edustavasti jälleenrakennuskauden aikaista asutustoimintaa ja kylän palveluiden kehitystä.

19.12.2016

Suosituksset:

Kohdetta eikä alueella sijaitsevia rakennuksia ei ole aiemmin inventoitu tai osoitettu arvokkaaksi.

Kohde on arkkitehtonisilta, historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan edustava ja paikallisesti merkittävä. Kohde suositellaan osoittamaan yleiskaavassa kyläkuvaluultisesti arvokkaana alueena (sk-2). Kohde on omaleimainen ja sen rakennusperinne on arvokasta. Alueen arvokasta jälleenrakennuskauden rakennuskantaa vaalitaan. Uudis- ja korjausrakentaminen tulee sopeuttaa kyläkuvaan ja rakennusperinteesseen. Mahdollisen uudisrakentamisen kohdealueella tai sen ympäristössä tulee muodostaa olemassa olevien rakennusten kanssa yhtenäisen kokonaisuuden, jonka vaiheet ovat kuitenkin luettavissa. Uudisrakennusten tulee sopeutua etenkin massoittelultaan ja sijoittelultaan ympäristön rakennuksiin.

Lähteet:

Liisa Ryyppö: Kontiolahden historia 1870-1970. Kontiolahden kunta 1984.

Kuva 49. Rapakkokujan varren rakennuskantaa. Tien toinen puoli on 1900-luvun lopussa metsitettyä entistä peltoa.

19.12.2016

Kuva 50. Kylmäojantien varressa Nevalantien kummallakin puolen on rakennus 1900-luvun alusta. Kylmäojantie 35:ssä (oikealla) on toiminut kauppa. Tien pintaa on nostettu rakennusten rakentamisen jälkeen.

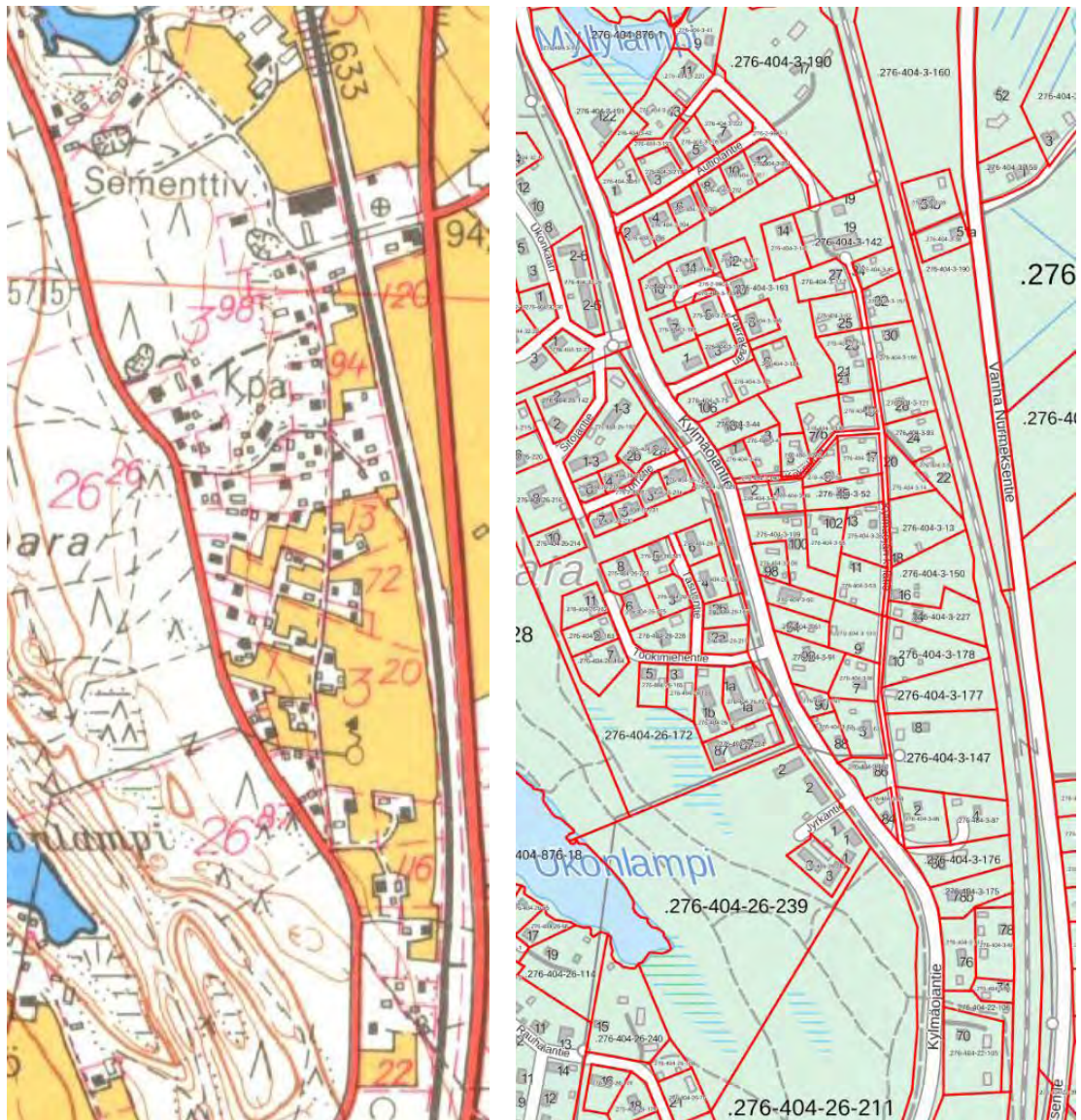

Kuva 51. Peltolantie 7b:ssä on toiminut 1970-luvulla posti. Tyypiltään rakennus on samanlainen kuin Kylmäojantien varren 1900-luvun alun rakennukset.

19.12.2016

6.24 Kylmäoja

Kuva 52. Vasemmalla ote vuoden 1974 peruskartasta ja oikealla ote Maanmittauslaitoksen taustakarttasarjasta samalla rajauksella.

Kylmäojan kylätien ja Keksikujan varsi sekä näiden välistä Kylmäojantien varsi

Rakentamisen ajankohta ja historia:

1840-luvulla Kylmäojan asutus sijoittui ojan varrelle. Pellot olivat ojan pohjoispuolella. Kylmäojantien linjaus on tältä ajalta. 1870-luvulla alkanut Ristisaaren uitto on vaikuttanut myös Kylmäojan kylärakenteeseen, kun työläiset hakeutuivat asumaan lähelle työpaikkaansa. Kylmäojan rakenne tiivistyi erityisesti 1930-luvulla, jolloin Ristisaaressa työskenteli parhaimmillaan noin 700 miestä. Tältä ajalta Kylmäojalla on useampia pienehköjä mökkejä. Kylmäojan rakenne täydentyi edelleen jälleenrakennuskaudella, kun alueen isommista tiloista, kuten Autiolasta, lohkottiin asuntotontteja ja -tiloja siirtoväelle ja rintamamiehille. Väestön lisääntyessä Kylmäojalle perustettiin oma koulupiiri ja koulu valmistui vuonna

19.12.2016

1954. Ristisaaren uiton lisäksi mm. paikallinen sementtivalimo tarjosi työtä alueella. Myös junat pysähtyivät kylmäojalla, joten Joensuussa oli mahdollista käydä töissä. Uitto loppui 1970-luvulla ja tällöin myös Kylmäojan seisake poistettiin käytöstä. Kylmäojan taloissa pidettiin tyypillisesti vielä 1960-luvullakin eläimiä. 1960-luvulla alue alkoi muuttua nykyisenlaiseksi omakotialueeksi. Kylmäojan alue on täydentynyt jonkin verran vielä 1960-1980-luvuilla. Tämän jälkeen uusi asutus on sijoittunut Kylmäojantien länsipuolelle.

Katukuva:

Kylmäojankylätien varsi hahmottuu vielä varsin idyllisenä raittina, jonka varrella on kerroksellista rakennuskantaa. Kylätien varren vanhimmat 1930-luvun puoli- toistakerroksiset päärakennukset sijoittuvat lähelle tielinjaa rajaten katunäkymää. Osa näistä taloista on mansardikattoisia, osalla on harjakatto. Osa mökeistä on laajennettu. Kattomuodosta huolimatta rakennukset erottaa jälleenrakennuskau- den rakennuksista niiden pienemmän koon takia. Jälleenrakennuskauden tyyppi- talot sijoittuvat pääasiassa keskelle tonttia. 1960-1980-lukujen päärakennukset sijoittuvat myös etäämmälle katulinjasta. Ne ovat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta yksikerroksisia. Katukuvassa näkyy myös edelleen vahvasti piharaken- nukset. Useamman talon pihalla on edelleen pieni navetta, joka on muutettu va- rastotilaksi tai autotalliksi. Muita tyypillisiä katukuvassa näkyviä rakennuksia ovat erilaiset vajat ja saunamökit.

Kunto: Alueen rakennukset ovat pääosin hyvässä kunnossa.

Ympäristö:

Kylmäojankylätien varren asutus sijoittuu Ukonharjun itäpuolelle tasaiselle hiek- ka- ja hietamaalle. Kylmäojantien kulkee alueen länsipuolella harjun reunalla. Tie- linja on vanha ja se näkyy jo 1840-luvun kartoissa. 1910 valmistunut junanrata kulkee alueen itäpuolelta. Alueen pohjoispuolella on Autiolan tila, jonka maista alueen asuintiloja on lohkottu. Kylmäojantien ja Ukonharjun väliin on rakennettu 2000-luvun vaihteessa rivitaloasutusta.

Arvot:

Alue on rakenteeltaan ja rakennuskannaltaan 1930-luvun ja jälleenrakennuskau- den arkkitehtuuria ja rakennustekniikkaa hyvin edustava. Kokonaisuutena alue on harvinainen paikallisesti. Alue sekä rakennusten alkuperäinen ulkoasu ja ominais- piirteet ovat muuttuneet, mutta tunnistettavissa. Kokonaisuus on sekä alueen, pi- hapiirien ja yksittäisten rakennusten tasolla historiallisesti kerroksellinen ja eri vaiheet ovat pääosin hyvin luettavissa ja ilmentävät aikaansa.

Täydennysrakentamisesta ja rakennuskantaan tehdyistä muutoksista huolimatta alueen katukuva on edelleen eheä ja alue on kaupunkikuvallisesti tärkeä ja osa paikanhenkeä.

Alue ja sen rakennuskanta ovat paikallishistoriallisesti ainutlaatuisia. Ne ilmentä- vät edustavasti Ristisaaren uiton myötä syntyneitä 1900-luvun alkupuolen mökki- asutusta, joka täydentyi jälleenrakennuskaudella tyyppitaloilla. Pihapiireissä säily- neet ulkorakennukset kertovat 1900-luvun alkupuoliskon pientilallisten elämänta- vasta, johon kuului myös pienimuotoinen kotieläinten pito.

19.12.2016

Suosituksset:

Kohdetta ei ole aiemmin inventoitu tai osoitettu arvokkaaksi. Alueen rakennuskanta on inventoitu melko kattavasti 1980-luvulla, joskin kohteiden kuvaukset ovat hajanaisia.

Kohde on arkkitehtonisilta, historiallisilta ja ympäristöarvoiltaan edustava ja paikallisesti merkittävä. Kohde suositellaan osoittamaan yleiskaavassa kyläkuvallisesti arvokkaana alueena (sk-2). Kohde on omaleimainen ja sen rakennusperinne on arvokasta. Kylmäojankylätien raittimiljöötä ja alueen arvokasta 1900-luvun alkupuolen ja jälleenrakennuskauden rakennuskantaa vaalitaan. Uudis- ja korjausrakentaminen tulee sopeuttaa kyläkuvaan ja rakennusperinteeseen. Mahdollisen uudisrakentamisen kohdealueella tai sen ympäristössä tulee muodostaa olemassa olevien rakennusten kanssa yhtenäisen kokonaisuuden, jonka vaiheet ovat kuitenkin luettavissa. Uudisrakennusten tulee sopeutua etenkin massoitteeltaan ja sijoittelultaan ympäristön rakennuksiin.

Lähteet:

Elyn tietokanta

Matti Ronkainen: Ristisaaren savotta. KSL:n Kontiolahden opintojärjestö 1983.

Liisa Ryyppö: Kontiolahden historia 1870-1970. Kontiolahden kunta 1984.

Erkki Matikainen: Elämän ja leivän Ristisaari. Lehmon työväenyhdistys 2000.

Kuva 53. Keksikuja 5. Tontti on lohkottu Autiolan tilasta vasta 1970-80-luvuilla. Rakennuspaikka on vanhempi. Päärakennus on noin vuodelta 1945. Sitä on myöhemmin laajennettu. Tontilla on ilmeisesti ollut kauppa 1970-luvun alussa.

19.12.2016

Kuva 54. Kylmäojankylätie 26 ja 24. Etualan rakennus on vuodelta 1970 ja taaempi asuinrakennus vuodelta 1963. Matalat päärakennukset on sijoitettu keskelle tonttia.

Kuva 55. Edellisiä taloja vastapäätä on jälleenrakennuskauden talo lähellä tielinjaa osoitteessa Kylmäojankylätie 19.

19.12.2016

Kuva 56. Myös nro 17 on jälleenrakennuskauden tyyppitalo. Pihalla on säilynyt puinen 1950-luvun navetta ja saunamökki.

Kuva 57. Kylmäojan kylätie 20. Talo on ehkä 1920-luvulta. Ikkunat, ulkuvuoraus ja katto on uusittu. Mökkiä on myös luultavasti jossain vaiheessa laajennettu.

19.12.2016

Kuva 58. Edessä Kylmäojankylätie 10. Taustalla näkyy mansardikattoiset Kylmäojankylätie 16 ja 18. mansardikattoiset rakennukset ovat 1930-luvun rakennuskantaa. Tontit on erotettu Autiolan maista ja rakennukset ovat alun perin rakennettu metsä- ja uittomiehien asunnoiksi. Pihapiireissä on myös 1930-luvun ulkorakennuksia. Sekä päärakennuksia että ulkorakennuksia on korjattu. Kylmäojankylätie 10:ssä on pidetty karjaa vielä 1960-luvulla. Rakennus on peruskorjattu 1980-luvulla varsin perusteellisesti ja pihalle on rakennettu uusi autotalli.

Kuva 59. Kylmäojankylätie 16. Tila on erotettu Autiolasta luultavasti 1925. Taloa on remontoitu 1970-1980-luvuilla ja laajennettu tämän jälkeen. Myös saunamökki on 1920- ja 1930-lukujen vaihteesta.

19.12.2016

Kuva 60. Kylmäojankylätie 18. Mökki on suurin piirtein 1930-luvulta. Taloa on remontoitu ja laajennettu. Pihapiirissä on navetta 1950-luvulta.

19.12.2016

Kuva 61. Kylmäojankylätie 34. Tontti on lohkottu Autiolasta vuonna 1946. Asuinrakennus on 1940-luvun puolivälistä ja sitä on laajennettu vuonna 1954. Kooltaan rakennus vastaa 1930-luvun mökkejä.

Kuva 62. Kylmäojantie 84 on pienehkö mökki 1950-luvun alusta. Rakennus on näkyvällä paikalla Kylmäojankylätien alussa. Kooltaan rakennus vastaa 1930-luvun mökkejä.

19.12.2016

Kuva 63. Kylmäojantie 92. Talo on ilmeisesti 1950-luvulta, vaikka massoittelemuksen puolesta se muistuttaa enemmän 1930-luvun mökkejä. Tilalla on ollut lehmiä. Taloa on remontoitu 1960-1970-luvuilla, mm. ikkunat on vaihdettu ja alkuperäinen hirsipinta on vuorattu mineriittilevyillä. Pihalla on hauskoja veistoksia kotieläimistä.

19.12.2016

6.25 Muita jälleenrakennuskauden kohteita

Ruottisenahonkadun, Kalastajantien ja Kulmatien rajaamalla alueella sekä Timpurintien varrella on muutamia jälleenrakennuskauden pihapiirejä asuintonteilla. Muutama jälleenrakennuskauden talo on myös Ukonlammen rannalla Lääsöntien, Ukonlammintien ja Rauhalantien varrella. Nämä eivät kuitenkaan muodosta eheitä kokonaisuuksia, vaan ovat fragmentteja tuoreemman rakennuskannan seassa. Rakennukset tuovat kuitenkin historiallista kerroksellisuutta muuten melko yhtenäiselle omakotialueelle.

Lehmoon on sinne tänne perustettu jälleenrakennuskaudella asuntoviljelystiloja ja viljelystiloja vanhojen peltoaukeiden keskelle. Nykyisen taajaman alueella tilat ovat joko autioituneet (kuten esimerkiksi tila osoitteessa Menninkäisentie 3) tai sitten tiloista on lohkottu tontteja eivätkä ne hahmotu enää asuntoviljelystiloina. Taajaman ympärillä on paremmin säilyneitä ja yhä hahmotettavissa olevia tiloja, vaikka niillä ei enää harjoiteta maataloutta.

Asuntoviljelystiloja ja viljelystiloja on muutama myös Suorannassa Suorannantien varrella ja Susisalongtien varrella.

Näitä alueita ei ole välttämätöntä osoittaa yleiskaavassa arvokkaina alueina.

7 Lähteet

Painetut lähteet:

FCG Finnish Consulting Group Oy (2011): Kontiolahden kunta, Lehmon osayleiskaava, Luonto- ja maisemaselvitys 29.4.2011.

Timo Jussila ja Timo Sepänmaa, Mikroliitti oy (2012): Kontiolahti, Lehmo, Osayleiskaava-alueen muinaisjännösinventointi.

Kalle Kallio: Nurmeksen ja Suupohjan rautateiden rakentajat 1907-1913. Helsingin yliopisto, historian laitos, pro gradu-tutkielma. 2002.

Erkki Matikainen: Elämän ja leivän Ristisaari. Lehmon työväenyhdistys 2000.

Pohjois-Karjalan kulttuuriympäristöt, Pohjois-Karjalan liitto, julkaisu 83 2004.

Matti Ronkainen: Ristisaaren savotta. KSL:n Kontiolahden opintojärjestö 1983.

Liisa Ryyppö: Kontiolahden historia 1870-1970. Kontiolahden kunta 1984.

Outi Suoranta (2005): Kulttuuriympäristöselvitys Eno, Joensuu, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi, Pyhäselkä. Joensuun seudun yleiskaava. Tekninen vi-rasto, kaavoitus.

Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt Pohjois-Karjalassa, Pohjois-Karjalan maakuntakaavan 3. vaihe, Maakuntakaavaselostus, liite 1. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, julkaisu 165, 2014.

Internet-sivut:

Autio hirsitalo tuhoutui tulipalossa Lehmassa. Karjalainen 15.7.2013. Internetsivu. Lainattu 29.11.2016. <http://www.karjalainen.fi/uutiset/uutis-alueet/maakunta/item/32551-autio-hirsitalo-tuhoutui-tulipalossa-lehmassa>

19.12.2016

Lehmon koulu. Internetsivu. Lainattu 23.11.2016.

<http://www.kontiolahti.fi/lehmonkoulu>.

Lehmon Nuorisoseuran talon "Seurapihan" historiaa. 2014. Internetsivu. Lainattu 23.11.2016. <http://www.lehmonnuorisoseura.fi/historiaa>.

Lehmon työväentalo. Internetsivu. Lainattu 25.11.2016.

<http://www.seurantalot.fi/talot/11-tts/931-lehmon-ty%C3%B6v%C3%A4enyhdistys-ry-2452>

Lehmon (Kontiolahti) työväenyhdistys ry:n arkisto. Internetsivu. Lainattu 25.11.2016.

<http://www.narc.fi:8080/VakkaWWW/Selaus.action;jsessionid=D173C2EDD647B99309A189E6D3C4D335?kuvailuTaso=AM&avain=37629.KA>

Sisäilmaongelmainen Lehmon koulu uudistuu. Internetsivu. Lainattu 23.11.2016.

<http://yle.fi/uutiset/3-6149464>.

Mika Vähä-Lassila: Asemarakennukset – Joensuu-Kontiomäki. 2016. Internetsivusto. Lainattu 25.11.2016.

<http://www.mikanhuone.com/asemarakennukset.html>

Muut lähteet:

Kontiolahti – Rakennetun kulttuuriympäristön historiaa

Haastattelut:

Inventointien yhteydessä haastateltiin Huotarilan, Mutalan (Mutalantie 10), Heikkilän ja Aholan isäntää 4.10.2016.

Karttalähteet:

<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

<http://www.paikkatietoikkuna.fi/web/fi/kartta>

<http://www.vanhakartta.fi/historialliset-kartat>

Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma).

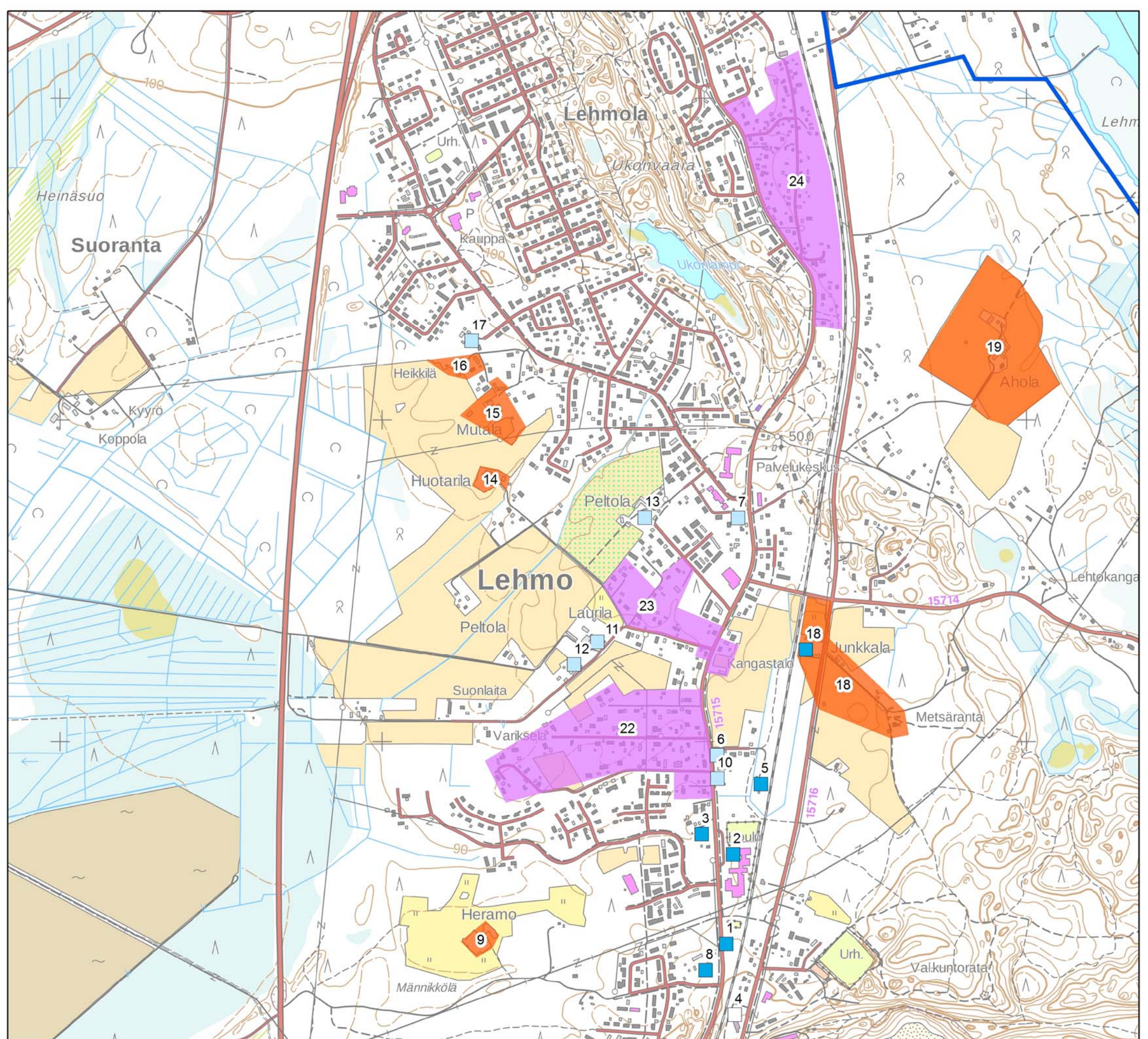
<http://digi.narc.fi/digi/dosearch.ka?atun=276241.KA>

Valokuvat:

Minttu Kervinen, ellei kuvatekstissä ole toisin mainittu

19.12.2016

KONTIOLAHDEN KUNTA

LEHMON OSAYLEISKAAVA
Lehmon Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys
Liitekarta 1, 19.12.1016

FCG Suunnittelu- ja tekniikka Oy

Suosituks

suositus

- ei suojelumerkintää
- sr-1 suojeltava rakennus tai rakennusryhmä
- sr-2 arvokas rakennus tai rakennusryhmä

suositus

- sk-1 kyläkuvallisesti arvokas vanhan maatalon pihapiiri
- sk-2 kyläkuvallisesti arvokas asuinalue
- Osayleiskaava-alue

